

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Právnická fakulta

Bc. et Bc. Jiří Košulič

Evropeizace českých politických stran

Diplomová práce

Olomouc 2018

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Evropeizace českých polických stran vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.“

V Olomouci dne 9. dubna 2018

.....
Jiří Košulič

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucí práce Mgr. Petře Měšťánkové Ph.D., za odborné vedení této práce, za její rady, připomínky, vstřícný přístup i ochotu.

Obsah

Úvod	6
1. Koncept evropeizace.....	10
1.1 Vymezení pojmu evropeizace.....	10
1.2 Vliv evropeizace na politické strany.....	11
1.3 Zvolený způsob zkoumání evropeizace politických stran a stranického systému.....	13
2. Česká strana sociálně demokratická.....	16
2.1 Změny v programatice strany	16
2.2 Organizační změny strany	20
3. Občanská demokratická strana	22
3.1 Změny v programatice strany	22
3.2 Organizační změny strany	27
4. Komunistická strana Čech a Moravy	28
4.1 Změny v programatice strany	28
4.2 Organizační změny strany	32
5. Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová	33
5.1 Změny v programatice strany	33
5.2 Organizační změny strany	39
6. TOP 09.....	40
6.1 Změny v programatice strany	40
6.2 Organizační změny strany	42
Závěr.....	44
Seznam použitých zdrojů.....	47
Abstrakt	54
Klíčová slova	54
Abstract.....	54
Key words.....	55

Přehled používaných zkratk

CDU-CSU – Křesťanskodemokratická unie a Křesťansko-sociální unie Bavorska

ČR – Česká republika

ČSSD – Česká strana sociálně demokratická

EP – Evropský parlament

EU – Evropská unie

KSČM – Komunistická strana Čech a Moravy

KDU-ČSL – Křesťanská a demokratická unie- Československá strana lidová

ODS – Občanská demokratická strana

PvdA – Nizozemská strana práce

US-DEU - Unie svobody-Demokratická unie

Úvod

Rok 2004 se stal pro Českou republiku a další tři střeoevropské země symbolem jejich „návratu do Evropy“, rokem, kdy se staly součástí Evropské unie. Čím více se přibližoval vstup České republiky do EU, tím více se kladl důraz na témata týkající se evropských politik, které měly za následek změny postojů a chování politických stran.

Pro přesnější vyjádření stanovisek aktérů k aktivitám Evropské unie se stalo referendum o vstupu České republiky do Evropské unie, které se uskutečnilo ve dnech 13. a 14. června 2003, a výsledkem bylo vyslovení 77% voličů pro členství České republiky v Evropské unii. Vzhledem k cílům této práce je však podstatné zejména stanovisko vybraných politických uskupení k této významné události. Všechny strany formulovaly svá stanoviska k možnému vstupu České republiky do Evropské unie již dříve. Zejména v období 1998 - 2002 se evropská tematika objevovala v programech stran nejvíce, z důvodu velkého zájmu voličů o dané téma. Příkladem může být volební program ODS, který nesl název *Volební desatero*. V tomto programu byla Evropské unii věnována hned první kapitola programu zvaná „ODS volí EU“. V České republice můžeme mezi parlamentními stranami rozlišit uskupení, která členství v EU od začátku jasně podporovala, a ta, která se ke vstupu i vývoji EU stavěla spíše skepticky. Nicméně pár dnů před samotným referendem většina relevantních českých politických stran¹ jasně vyzvala občany k podpoře vstupu do společenství.

V této diplomové práci bych se rád zabýval vývojem názoru politických stran na členství v EU od voleb do České národní rady v roce 1992 až do současnosti, a jak byly tyto strany ovlivněny procesem evropské integrace. Do zkoumání byly vybrány ty politické strany, které od roku 1992 úspěšně překročily 5 % uzavírací klauzuli alespoň ve třech po sobě jdoucích volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky. Do zkoumání bylo vybráno celkem pět politických subjektů, splňující toto kritérium, a to: Česká strana sociálně demokratická (ČSSD), Občanská demokratická strana (ODS), Komunistická strana Čech a Moravy (KSČM), Křesťanská a demokratická unie- Československá strana lidová (KDU-ČSL) a TOP 09.

Práce vychází z knižních zdrojů, volebních programů a také z internetových zdrojů. První studie zabývající se působením evropské integrace na politická uskupení můžeme zaregistrovat již na konci 70. let 20. století v důsledku prvních přímých voleb do Evropského

¹ Tedy až na Komunistickou stranu Čech a Moravy, která sice konstatovala, že evropská integrace je v dlouhodobém měřítku relevantní záležitostí, avšak vzhledem k vyjednaným podmínkám vstupu nemůže členství podpořit.

parlamentu v roce 1979. Koncept evropeizace politických stran se začíná objevovat až na konci devadesátých let. Po přijetí Jednotného evropského aktu a přenesením části výsostných pravomocí států na ES, zejména pravomocí určených k regulaci společného trhu, se dopad procesů v ES na národní stát natolik zviditelnil, že jej nešlo z pozice politické vědy ignorovat.

Mezi citovanými díly bych chtěl představit práce Roberta Ladrecha *Europeanization of Domestic Politics and Institutions: The Case of France* či příspěvek, který se stal teoretickým základem pro teoretické ukotvení této práce, a to *Europeanization and Political Parties: Towards a Framework for Analysis*, ve které Ladrech představil definované oblasti výzkumu evropeizace, ke kterým přidal také příklady z praxe. Pro vymezení pojmu evropeizace byly dále velice přínosné práce Kevina Featherstona *In the Name of Europe*, kterou publikoval ve sborníku *The Politics of Europeanization* spolu s dalším významným teoretikem v oblasti evropeizace Claudiem Radaellim. Radaelliho dílo *Whither Europeanization? Concept Stretching and Substantive Change* posloužilo při představení užívaných definic evropeizace. Ohledně českých autorů bych rád zmínil práci od Víta Hlouška *Proces evropeizace a politické strany v kandidátských zemích* a příspěvek ve slovenském politologickém revue *Evropeizace českých politických stran: aplikace Ladrechova konceptu* od Vlastimila Havlíka a Anety Valterové. Pro metodologické začlenění práce jsem vycházel ze sborníku *Jak zkoumat politiku* editovaným Petrem Drulákem, ten obsahuje uspořádaný nástin základních metodologických přístupů v politologii, přesněji jsem vycházel z kapitoly jednopřípadová studie od Michala Kořana.

V analytické části práce bylo v oblasti změn programatiky vycházeno výhradně z volebních programů vybraných politických stran vypracovaných od roku 1992 až do posledních voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky v roce 2017. Pro část změn v organizační struktuře jsem vycházel ze stanov zkoumaných politických stran, kterými jsou Česká strana sociálně demokratická (ČSSD), Občanská demokratická strana (ODS), Komunistická strana Čech a Moravy (KSČM), Křesťanská a demokratická unie-Československá strana lidová (KDU-ČSL) a TOP 09. Volební programy jsou dostupné z internetových stránek jednotlivých politických stran. Tatkéž bude v omezené míře použita monografie, která se věnuje otázce volebních kampaní, jako například monografie *Evropská otázka ve volebních kampaních*, editovaná Jakubem Šedo. Stanovy jsou taky dostupné na stránkách politických stran, ale bohužel strany již nezveřejňují archiv svých stanov, tak jako je tomu u volebních programů, ale pouze ty aktuální platné.

Hlavním cílem této práce je analýza vybraných politických stran a jejich postojů k otázce EU. Záměrem práce je nalézt, jaký vliv měla Evropská unie a vstup České republiky

do této organizace pro český stranický systém, lépe řečeno na vybrané politické strany. Z daného cíle práce plynou následující výzkumné otázky:

1. *Dochází v případě parlamentních voleb k pronikání evropské tematiky do volebních programů politických stran?*
2. *Je otázka evropské integrace klíčová ve stranických a programových materiálech?*

Jako teoretické východisko práce byla vybrána teorie evropeizace, která poskytuje odpovídající konceptuální začlenění pro dané téma a je schopna zdárně odrážet míru a podobu prostupování unijní agendy do národní. Práce vychází z vybraných oblastí Ladrechova konceptu evropeizace politických stran a stranických systémů. Ladrech v tomto konceptu stanovuje pět konkrétních oblastí, ve kterých je evropeizaci stran a stranických aktivit možnost zkoumat. Jedná se o změny v programatice, organizační změny, vzorce stranické soutěže, vztahy mezi stranou a vládou a vztahy nad úrovní národního stranického systému.

Na základě konceptu R. Ladrecha a stanovení výzkumných otázek, jsem se rozhodl v diplomové práci ověřovat následující hypotézu: *Čím déle je Česká republika členem EU, tím více narůstá prostor ve volebních programech, který je věnovaný tématům spjatých s EU. Tímto dochází ke zvyšování dopadu EU na stranický systém České republiky.* Hypotéza bude ověřována na základě zkoumání rozsahu částí volebních programů věnujících se čistě EU, mírou průniku evropských témat do programu jako celku a vznikem speciálních stranických dokumentů k EU.

Z hlediska metodologického můžeme tuto práci zařadit mezi případové studie s výrazným komparačně-přehledovým charakterem. Jejím cílem je poskytnout hluboké porozumění nebo příčinné vysvětlení vybraného případu. Musí zohlednit celkový kontext události či objektu, fenoménu či děje a musí zároveň poskytnout komplexní obrázek, tedy musí být zahrnuto co největší množství proměnných².

Co se týče obsahu, tak je text práce rozdělen do dvou hlavních částí. První část práce se zabývá teoretickými koncepty evropeizace a jsou nastíněny základní přístupy, ze kterých bude vycházeno. Tato teoretická část práce je dále členěna na tři podkapitoly. První podkapitola teoretické části se zabývá vymezením pojmu evropeizace. Cílem této podkapitoly je seznámit s konceptem a z množství přístupů a definic vyvodit užší vymezení pojmu pro účely této práce. Budou představeny protikladné přístupy ke studiu evropeizace a to – bottom up a top-down a jejich základní východiska. Po souhrnu teoretických konceptů se následující podkapitola věnuje užšímu vymezením evropeizace ve smyslu působení evropské integrace

² KOŘAN, Michal. Jednopřípadová studie. In DRULÁK, Petr (ed.) *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, 2008, s. 33.

na národní státy. Bude představena koncepce Petera Maira, podle kterého je dopad evropské integrace na národní stranické systémy omezen. V kontrastu jeho koncepce budou prezentovány hlavní myšlenky Roberta Ladrecha, jenž dopad na evropské integrace na stranický systém nepopírá. Třetí podkapitola se věnuje podrobněji Ladrechovu pojetí evropeizace politických stran.

Druhá analytická část práce se člení do pěti kapitol, z nichž každá bude analyzovat vybrané politické strany, kterými jsou Česká strana sociálně demokratická (ČSSD), Občanská demokratická strana (ODS), Komunistická strana Čech a Moravy (KSČM), Křesťanská a demokratická unie- Československá strana lidová (KDU-ČSL) a TOP 09. Jednotlivé kapitoly budou strukturovány do dvou podkapitol zabývajících se změnami v programatice stran a změnami v organizační struktuře stran. První podkapitola zabývající se změnou programatiky vybraných politických stran, se zaměří na volební programy pro volby v letech 1992, 1996, 1998, 2002, 2006, 2010, 2013 a 2017. Takto široké časové vymezení práce bylo vybráno z důvodu snahy autora vystihnout jak změnu v programech politických stran, ke které došlo při blížícím se členství České republiky v Evropské unii, tak po vstupu, kdy docházelo k formulaci postojů politických stran k politikám EU. Ve druhé podkapitole, jež analyzuje organizační změny uvnitř jednotlivých politických stran. Za změny budou považovány ty části stanov, které mají vliv na chod strany a lze je propojit s členstvím České republiky s Uníí.

Na konci diplomové práce dojde ke stanovení závěrů, zodpovězení výzkumné otázky a potvrzení či vyvrácení hypotézy, na základě poznatků nabytých v práci.

1. Koncept evropeizace

Evropeizace je poměrně často užívaným a diskutovaným termínem, který se díky rozvoji politologie, evropských studií a mezinárodních vztahů značně rozšířil a popularizoval. Studium evropeizace se začalo výrazněji prosazovat až v 90. letech, kdy začaly být realizovány studie o vlivu evropských institucí a norem na domácí úrovni. Tento nárůst zájmu o studium evropeizace měl své opodstatnění v převaze supranacionalního paradigmatu v evropském integračním procesu. Tím byla výrazná reforma primárního práva Evropské unie, která měla za následek posilování supranacionalního charakteru Evropské unie, tedy rozšiřování počtu oblastí, o kterých rozhodují instituce Evropské unie namísto národních států. Evropská unie se tak stala hybatelem národní politiky, díky omezení politik, ve kterých národní státy mají hlavní slovo. Toto objevení „nového tématu politologického výzkumu“ vyústilo v politologii v publikační boom, kdy se počet textů zabývajících se vztahem evropské a domácí politiky zněkolikanásobil.³

1.1 Vymezení pojmu evropeizace

Ačkoli byly v minulosti středem pozornosti spíše integrační teorie, tedy vliv členských států na podobu EU a její fungování (pohled zdola/bottom-up), v souvislosti s evropským integračním procesem dochází k ovlivňování také v opačném směru (shora dolů/top-down). Vzhledem k tématu práce, tedy vliv Evropské unie na politické strany v České republice, není poskytnut prostor pro analýzu bottom-up přístupu a v práci bude využíván především top-down přístup. Tento přístup používá například Radealli, který zásadně odmítá top-down přístup. Kombinace obou přístupů – a odmítnutím evropeizace jako jednosměrného procesu se nazývá tzv. bottom-up-down model. V tomto případě začíná výzkum evropeizace na domácí „půdě“, kdy je pozorováno utváření politik a institucí na evropské úrovni a posléze jsou analyzovány tlaky a efekty působení Evropské unie na domácí politiku.⁴

Koncept evropeizace je v současné době velice frekventovaným přístupem a není zcela bezproblémový. Jakožto poměrně nový pojem podléhá pozvolnému ukotvování a upřesňování napříč různými sociálně-vědními obory. Britský politolog Kevin Featherstone na základě výzkumu existujících publikací, mluví o čtyřech hlavních významech evropeizace. V první koncepci nahlíží na evropeizaci jako na vývoz evropských kultur a politických pravidel do

³ FEATHERSTONE, Kevin. In the Name of Europe.. In: FEATHERSTONE Kevin, RADAELLI Claudio (ed.) *The Politics of Europeanization*. New York: Oxford University Press, 2003, s. 5.

⁴ HLOUŠEK, Vít. Proces evropeizace a politické strany v kandidátských zemích. *Sociální studia*, 2004, roč. 1, č. 1, s. 10.

neevropských oblastí. Tato koncepce je tedy spojována s obdobím kolonialismu. Druhý přístup je podobný jako ten první, s tím rozdílem že vývoz evropských kultur a politických pravidel je exportován do dalších evropských zemí. Třetí koncepce je takzvaná adaptace politik (policies). Toto lze vysvětlit jako vliv členství v Evropské unii na policies, tedy na jejich podobu a charakter. Posledním čtvrtým konceptem je evropeizace jako institucionální adaptace.⁵ Johan Olsen za evropeizaci považuje například změny na vnějších hranicích, rozvoj institucí na evropské rovině či politické sjednocení Evropy.⁶

Mezi obecně nejakceptovatelnější definice evropeizace patří ta, kterou formuloval italský politolog Claudio M. Radaelli. Evropeizace je dle jeho názoru: „*proces: 1) konstrukce, 2) difúze a 3) institucionalizace norem, přesvědčení, formálních i neformálních pravidel, procedur a paradigmat, které se nejprve konsolidují v politickém procesu na úrovni EU a následně dochází k jejich převedení do logiky domácího diskurzu, politických struktur a veřejných politik.*“⁷. Podobně na evropeizaci nahlíží R. Ladrech podle nějž je evropeizace: „*procesem reorientace podoby a směru politiky do takové míry, že se politická a ekonomická dynamika Evropské unie stává součástí organizační logiky národních politik a tvorby politických rozhodnutí*“⁸ Jako další příklad můžeme uvést formulaci Marie Green Cowles, Jamese A. Caporasa a Thomase Risseho, kteří evropeizaci vidí jako „*vytváření a vývoj odlišných struktur vládnutí na evropské úrovni, tj. politických, právních a sociálních institucí, které jsou spojeny s politickým způsobem řešení problémů a které formalizují interakce mezi aktéry i vytváření a rozvoj politických (policy) sítí specializujících se na vytváření autoritativních pravidel.*“⁹

1.2 Vliv evropeizace na politické strany

Otázka evropeizace politických stran v jednotlivých politických systémech států Evropy nebyla do konce tisíciletí nijak podrobně zkoumána. Přesto existovaly texty

⁵ FEATHERSTONE, Kevin. In the Name of Europe.. In: FEATHERSTONE Kevin, RADAELLI Claudio (ed.) *The Politics of Europeanization*. New York: Oxford University Press, 2003, s. 6-12.

⁶ OLSEN, P. Johan. Many Faces of Europeanization. *Journal of Common Market Studies*, 2002, roč. 15, č. 5, s. 923-943.

⁷ RADAELLI, Claudio. Whither Europeanization? Concept Stretching and Substantive Change. *European Integration. Online Papers*, 2000, roč. 4, č. 8 [cit. 14. Ledna 2018] Dostupné na: <<http://eiop.or.at/eiop/pdf/2000-008.pdf>> s. 3-4.

⁸ LADRECH, Robert. Europeanization of domestic politics and institutions: The case of France. *Journal of Common Market Studies*, 1994, roč. 32, č.1, s. 75.

⁹ ZEMANOVÁ, Štěpánka. Výzkum evropeizace – aktuální problémy a perspektivy. *Mezinárodní vztahy*, 2007, roč. 42, č. 1, s. 33.

MAIR, Peter. The Limited Impact of Europe on National Party Systems. *West European Politics*, 2000, roč. 23, č. 4, s. 37-41.

„objevující“ relevanci EU pro politické strany a popisovaly úlohu politických stran při evropské integraci. Literatura, dávající do kontextu politické strany a Evropskou unii, se víceméně omezovala buď na zkoumání stranických aktivit vně národního politického systému, nebo na politickou orientaci jednotlivých politických stran k evropským politikám a evropské integraci jako takové¹⁰

Co se týče vlivu evropeizace na jednotlivé národní politické uskupení, panují mezi akademiky rozdílné názory. K táboru autorů, jenž se přiklání k názoru, že evropská integrace má na stranický systém malý dopad patří například irský politolog Peter Mair. Jedním z hlavních důvodů, proč evropeizace nemá doposud veliký přímý vliv na národní stranické systémy, je podle Maira fakt, že nedochází k přelévání (spilloveru) témat a mechanismů z evropské úrovně na úroveň národní, respektive neexistuje opravdový stranický systém na evropské úrovni, který by byl vytvořen reálnými evropskými stranami. Mair tvrdí, že v evropských volbách jsou tak znovu „přetřásána“ národní témata, i když EU ovlivňuje velkou část politických rozhodnutí na národní úrovni. Mair má za to, že ani po roce 1979 kdy se uskutečnily první přímé volby do Evropského parlamentu, nedošlo ke změnám stranického formátu ani mechaniky stranických systémů. Dochází k závěru, že věci týkající se Evropské unie jsou v rukou politiků a byrokratů a na jejich řešení není vyžadována účast ze strany elektorátu. K evropeizaci politických stran se tedy Mair staví skepticky.¹¹

Mezi autory, jež akceptují změny národních stranických systémů v důsledku evropeizace, patří Robert Ladrech. Landrech pojímá evropskou integraci jako nezávisle proměnnou, která ovlivňuje prostředí, ve kterém působí národní politické strany. Jako závislou proměnnou je chápána evropeizace politických stran. Předmětem zkoumání evropeizace je tak podle Landrecha reakce politických stran na změny, které způsobuje evropská integrace.¹² Jelikož koncept Roberta Landrecha bude použit jako způsob zkoumání evropeizace politických stran a stranického systému, zaměřím se na něj v následující podkapitole práce.

¹⁰ HLOUŠEK, Vít. Proces europeanizace a politické strany v kandidátských zemích. *Sociální studia*, 2004, roč. 1, č. 1, s. 9.

¹¹ MAIR, Peter. *The Limited Impact of Europe...*, s. 37-41.

¹² HAVLÍK, Vlastimil. VALTEROVÁ, Aneta. Evropeizace českých politických stran: aplikace Ladrechova konceptu. *Slovenská politologická revue*, 2007, roč. 7, č. 4, s. 83.

1.3 Zvolený způsob zkoumání evropeizace politických stran a stranického systému

Ladrech ve svém zásadním díle *Europeanization and Political Parties: Towards a Framework for Analysis* konstatuje, že lze identifikovat několik oblastí (mnohdy propojených), v nichž je patrná reflexe procesu evropeizace u politických stran. Navrhuje proces zkoumat v následujících oblastech.¹³

1) Změny v programatice: Důkazem evropeizace je modifikace stranické programatiky související s narůstajícím vlivem Evropské unie, která patří k nejvíce viditelným projevům evropeizace. Programatická rovina může být měřena ve dvou rovinách. Jednak kvantitativně, např. větší mírou reflexe EU, evropských politik, zaměřením na nové „evropské“ arény, tak kvalitativně, např. vnímáním EU jako důležitého faktoru řešení politik, které jsou tradičně považovány za vnitrostátní doménu (politika zaměstnanosti, imigrační a azylová politika, politika justice a vnitřních věcí apod.). Mnoho studií kombinuje obojí. Tato modifikace reflektuje jednak rostoucí „eurospecializaci“ stranických expertů, ale i vůli integrovat evropskou dimenzi jako referenční rámec pro domácí politiku. Například Italská komunistická strana při transformaci do Demokratické levice v roce 1991 se ve své volební strategii pozitivně vyjádřila k EU jako k faktoru modernizace Itálie, čímž EU pojala jako prostředí, v němž hodlá rozvíjet svou strategii.¹⁴

2) Organizační změny: Sblížení s evropskou institucionální rovinou generuje organizační změny v rámci stran. Funkcionáři, kteří jsou spjati, ať už činností, nebo svou odborností s Evropskou unií, a to zejména s Evropským parlamentem se stávají pro strany důležitými a jejich vliv může růst. Ne zřídka se tak delegáti stran v Evropském parlamentu stávají členy užšího vedení domácí strany. Negativním následkem tohoto fenoménu mohou být a ne zřídka kdy jsou, ideologicky či mocensky motivované rozpory ve straně. Upřednostňování členů strany, jež jsou členy EP na úkor ostatních straníků, můžeme pozorovat například v zemích Beneluxu. V nizozemské straně práce (PvdA) se volí delegáti do Evropského parlamentu na kongresu socialně-demokratické skupiny Evropského parlamentu (PES). Například v Belgii jsou straníci socialistické strany, kteří jsou současně zástupci v Evropském parlamentu, získávají automaticky plné hlasovací právo na kongresu své strany. Také mnoho

¹³ LADRECH, Robert. *Europeanization and Political Parties: Towards a Framework for Analysis*. [online] working paper 7. Keele European Parties Research Unit, 2001 [cit. 10. ledna 2018] Dostupné na <<https://www.keele.ac.uk/media/keeleuniversity/group/kepru/KEPRU%20WP%207.pdf>> s. 8.

¹⁴ Tamtéž, s. 8-9.

sociálnědemokratických a křesťanskodemokratických stran má ve svých stanovách odkazy na příslušné politické skupiny v Evropském parlamentu, tedy v tomto případě na PES a Evropské lidové straně (EEP)¹⁵ Větší míru evropeizace můžeme tedy spatřovat u stran, které kladou větší důraz na obsazení postů v Evropském parlamentu.

3) Vzorce stranické soutěže: Pro míru, jakou je EU předmětem debat na národní úrovni, může docházet k přelévání voličské základny podle toho, zda strana je či není nakloněna integraci. Průnik evropských témat může rozštěpit strany či může vést ke vzniku nových formací, nebo si lze představit možné ovlivnění tvorby koalic. Nově vzniklé politické strany používají témata evropské integrace pro získání hlasů voličů. Jde tedy o strany, které jsou zásadně proevropské nebo se staví proti myšlence evropské integrace. Dříve jsme mohli pozorovat, že protievropské vymezení se týkalo ve většině členských zemí spíše nerelevantních stran, tj. těch, které nemají stálé zastoupení v národním parlamentu.¹⁶ V současnosti se protievropské vymezení objevuje více u relevantních stran napříč EU. Tato změna strategie za účelem co největšího profitu v návaznosti na otázky EU, může vést ke vzniku nerovnováhy národního stranického systému.¹⁷ Příkladem pozitivního i negativního vlivu zde může být stranický systém Velké Británie, kde obě strany užívaly EU pro účel soutěže¹⁸ či vztahy uvnitř koalice Křesťanskodemokratické unie a Křesťansko-sociální unie Bavorska (CDU-CSU).¹⁹

4) Vztahy mezi stranou a vládou: Díky účasti stranických leaderů na jednáních na úrovni EU může nad určitou problematikou docházet ke změnám vztahů mezi vedením a stranou. Představitelé strany účastníci se rozhodování v orgánech EU se mohou odklonit od deklarovaného programu strany, což s sebou nese možnost vnitrostranické rozepře.²⁰ Ta může vyvolat pohyb ve vztazích uvnitř strany. Nastává možnost tzv. „push-pull“ efektu ve věcech EU. To znamená, že na jednu stranu může být vláda tlačena (*push*) stranou k zastávání maximalistické pozice v oblastech blízkých ideologií strany a stranickému programu.²¹ Na druhou stranu je pak vláda vlečena (*pull*) stranou k minimalistické pozici, pokud se kupř. jedná o institucionální změny, s nimiž nekoresponduje postoj strany. Nemusí to vždy nutně

¹⁵ LADRECH, Robert. *Europeanization and Political Parties...*, s. 9.

¹⁶ FIALA, Petr a kol. *Evropeizace zájmů: politické strany a zájmové skupiny v České republice*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009. s. 15.

¹⁷ LADRECH, Robert. *Europeanization and political parties. Party politics*, 2002, roč. 8, č. 4, s. 397.

¹⁸ Na jedné straně stojí Labour party s pozitivním vztahem k EU a na druhé straně spektra stojí Konzervativní strana.

¹⁹ LADRECH, Robert. *Europeanization and Political Parties...*, s. 9.

²⁰ FIALA, Petr a kol. *Evropeizace zájmů: politické strany...*, s. 15.

²¹ Například sociální politika pro sociálnědemokratickou stranu.

znamenat rozklíženost strany, ale může jít o pouhou snahu udržet určité oblasti politiky pod domácí kontrolou, protože poskytuje přímé přínosy straně.²²

5) Vztahy nad úrovní národního stranického systému - Vlivem evropeizace může docházet k nadnárodní spolupráci subjektů z různých členských zemí Evropské unie. Strany mohou spolupracovat v programových či organizačních záležitostech. V rámci nových programových a organizačních aktivit na evropské úrovni navrhl Niedermayer tří stupňový model rozvoje, týkajícího se organizace strany. V první fázi se národní strany začínají navzájem kontaktovat a komunikovat. Poté dochází k první vzájemné koordinaci, podpoře a spojování idejí. V konečném důsledku dochází k integraci, která se vyznačuje členstvím v organizaci a plnohodnotnou spolupráci. Projevem spolupráce na nadnárodní úrovni může být například podpora transparentnosti a formy financování stran na evropské úrovni prostřednictvím příspěvků od EU.

Ladrechův koncept bude v následujících kapitolách použit v omezené míře jako výzkumný rámec na případu českých politických stran, respektive bude zkoumat s ohledem na výzkumné otázky následující oblasti: změny volebních programů a změny v organizační struktuře. Tyto oblasti považuje autor za dostatečné k nalezení odpovědi na výzkumnou otázku práce a potvrzení, nebo vyvrácení hypotézy. Ladrech sám konstatuje, že pro analýzu evropeizace politických stran je možné použít pouze některé vybrané oblasti.

²² LADRECH, Robert. *Europeanization and Political Parties...*, s. 11.

2. Česká strana sociálně demokratická

Česká strana sociálně demokratická (ČSSD) je tradiční stranou české politické scény, jejíž historie sahá až do 19. století. Nejprve byla součástí celorakouské sociální demokracie, ale v roce 1893 došlo po snahách české části k odloučení od rakouské internacionály a byla založena organizačně samostatná Československá sociálně demokratická strana dělnická.

V období první republiky patřili sociální demokraté k jedné z nejsilnějších politických stran a po nastolení komunistického režimu po druhé světové válce byla násilně připojena ke Komunistické straně Československa. Československá sociálně demokratická strana poté působila v exilu. ČSSD tak patří k jedné z mála sociálnědemokratických stran států bývalého východního bloku, která není transformací KSČ.²³ V roce 1990 došlo k obnovení strany a stala se z ní nejsilnější levicová strana v parlamentu ČR, která v letech 1998-2006 byla součástí vládních koalic. Do vlády se opět vrátila v roce 2013, kdy vyhrála volby a ustavila koaliční vládu s hnutím ANO a KDU-ČSL. Od vzniku samostatné České republiky se stavěla ke členství ČR v EU veskrze pozitivně a podporovala kroky vedoucí k začleňování ČR do evropských politických, bezpečnostních a ekonomických struktur.²⁴

Programově strana klade důraz na kvalitní a dostupné zdravotnictví, podpory seniorů, odpovídající odměnu za práci, podpora mladých rodin a kvalitní a dostupné školství. Evropská integrace je pro ČSSD životně důležitá, protože ji považuje jako nástroj jak zkrotit nadnárodní kapitál. Odmítá vytváření států druhé kategorie v rámci Unie a prosazuje, aby byl hlas České republiky v Evropské unii slyšen a respektován, už jen z toho důvodu, že je i zodpovědností České republiky jak a kudy se bude vyvíjet uspořádání světa.²⁵

2.1 Změny v programatice strany

Volební program vydán před parlamentními volbami v roce 1992 se otázkám evropské integrace téměř nevěnoval.²⁶ V polistopadových začátcích ČSSD chtěla, aby Česká republika směřovala do sjednocené Evropy, ale její programové názory nebyly ještě dostatečně

²³ VODIČKA, Karel, CABADA, Ladislav. *Politický systém České republiky: historie a současnost*. Praha: Portál, 2003, s. 217.

²⁴ PETŘÍK, Jaroslav. Postoj politických stran k EU ve volební kampani 2002 – Česká republika. in ŠEDO, Jakub (ed). *Evropská otázka ve volebních kampaních*. Brno: Mezinárodní politologický ústav, 2003, s. 15-37.

²⁵ *Dobrá země pro život* [online]. cssd.cz, [cit. 18. února 2018]. Dostupné na <<https://www.cssd.cz/data/files/program-210x210-seda.pdf>>

²⁶ *Volební program Československé sociální demokracie* [online]. cssd.cz, [cit. 23. února 2018]. Dostupné na <https://www.cssd.cz/data/files/volebni_program_1992.pdf>

formulovány a nepovažovaly téma Evropského společenství za prioritní v době, kdy Česká republika procházela tak rozsáhlými hospodářskými změnami.

Program ČSSD pro parlamentní volby v roce 1996 se stal pro otázky evropské integrace zlomovým. Volební program nesl název *Lidskost proti sobectví*, a otázkou evropské integrace se zabýval v části s názvem Zahraniční politika. V této části ČSSD prohlašuje, že je v zájmu ČR co nejdříve se stát členem Evropské unie, která není pouze zónou volného obchodu, ale je to mnohorozměrné evropské společenství, sjednocované společnou sociální, ekologickou, zemědělskou, dopravní i zahraniční a bezpečnostní politikou. Prohlubování evropské integrace strana vítá, jelikož tento proces považuje za možnost jak vyrovnat životní úroveň občanů zemí unie. Maastrichtskou smlouvu považuje za krok správným směrem a zmiňuje taktéž přání ratifikovat Evropskou sociální chartu, která by znemožnila přijímání antisociálních zákonů v Parlamentu.²⁷

Volebním programem pro parlamentní volby v roce 1998 byl nazvaný *Společně s vámi pro lepší budoucnost*. ČSSD v tomto programu reagovala na proces zahájení vstupních jednání a otázkám evropské integrace byla věnována v části nazvané Hospodářská politika, ve které byla samostatná kapitola s názvem Integrace ČR do Evropské unie. Strana deklarovala své plné ztotožnění s myšlenkou evropské integrace a zároveň považuje integraci mezi Českou republikou a členskými zeměmi EU za obohacující pro obě strany. Dále se ve svém volebním programu strana zavazovala, že pokud bude vládnout, tak bude dbát na pokrok v harmonizaci české a komunitární legislativy a o postupné sladování jednotlivých politik, zejména industriální, zemědělské, sociální, dopravní, ekologické, rozpočtové a měnové. ČSSD se ve svém programu také vyjadřuje k přání vstupu ČR do Hospodářské a měnové unie a v další etapě také přijmout společnou měnu euro.²⁸ Po vítězství ve volbách do Poslanecké sněmovny ČR v roce 1998 se ČSSD začala reálně zapojovat při vyjednávání dohod o vstupu do EU a vláda ČSSD s předsedou Milošem Zemanem velmi rychle přijímala evropskou legislativu do právního řádu ČR²⁹

ČSSD svůj volební program z roku 2002 nepojala jako v minulých letech, kdy byly volební programy rozděleny tematicky, ale nově je program rozdělen na dvanáct částí ve kterých modelové osoby vnášejí otázky, ke kterým strana nabízí svá řešení. Kvůli této formě nenalezneme evropské téma v ucelené kapitole, ale je programu roztroušená v několika

²⁷ *Lidskost proti sobectví* [online] www.cssd.cz [cit. 23. února 2018] Dostupné na <https://www.cssd.cz/data/files/volebni_program_lidskost_sobectvi_1996.pdf> s. 22-23.

²⁸ *Společně s Vámi pro lepší budoucnost* [online] www.cssd.cz [cit. 24. února 2018] Dostupné na <<https://www.cssd.cz/data/files/2000-volebni-program-a-prohlaseni-vlady-1998-tisk.pdf>> s. 12-13.

²⁹ VODIČKA, Karel, CABADA, Ladislav. *Politický systém České republiky: historie a současnost*. Praha: Portál, 2003, s. 219.

stručných odpovědích u dotazu modelové osoby.³⁰ Můžeme zde najít například slib ČSSD, že při vyjednávání o vstupu do EU zajistí zachování produkčních kvót pro jednotlivé potraviny, nebo že systémem podpor chtějí sociální demokraté umožnit spravedlivou soutěž se zemědělci EU.³¹ Ačkoli byla ČSSD považována za nejsilnější proevropskou stranu, tak ve svém volebním programu v roce 2002, kdy se již s členstvím České republiky v Evropské unii téměř jistě počítalo, se ČSSD evropské problematice věnuje jen velmi málo.³²

Volební program z roku 2006 nazvaný *Jistoty a prosperity* je rozdělen na osm tematických částí, které jsou dále rozčleněny na podkapitoly. Evropské unii se program nejvíce věnuje v poslední části, nesoucí název Upevňovat mezinárodní postavení České republiky, kde má Evropská unie samostatnou kapitolu. V dalších kapitolách je o EU zmínka například v kapitole nazvané „Společnost prosperity“, ve které je zmínka o požadavku ČSSD vstoupit do eurozóny v roce 2010 a zmínka o evropských fondech a finančním čerpání, nebo o Společné zemědělské politice, ve které chtějí sociální demokraté prosazovat účelnou reformu, aby došlo ke zlepšení konkurenceschopnosti evropského zemědělství a byla posílena ekologie a sociální funkce venkova.³³ Napříč programem se také setkáváme velmi často s čerpáním finančních prostředků z fondů EU. V kapitole o Evropské unii se ČSSD vymezuje proti úzkému chápání Evropské unie jako oblasti volného obchodu a staví se proti politice ODS a tehdejšímu předsedovi Václavu Klausovi za jejich „demontáž“ EU. Dále slibuje, že: „se sociální demokraté budou zasazovat o to, aby Česká republika věnovala hlavní pozornost přípravě a výkonu předsednictví Evropské unie v prvním pololetí roku 2009“³⁴ ČSSD tvrdí, že se zasadí o to, aby ČR „prosazovala v rámci Evropské unie zjednodušení evropského právního systému, přesnější vymezení pravomocí mezi Evropskou unií a členskými státy, vytvoření účinného systému rozhodování rozšířené Unie, posílení role evropského občanství“³⁵ Text Evropské ústavní smlouvy sociální demokraté považují za dobré východisko pro debatu o uvedených cílech. Ve volebním programu z roku 2006 lze vidět evropeizaci v obou rovinách (kvantitativní i kvalitativní). Sociální demokraté věnují Evropské unii dostatečný prostor a taktéž reflektují směr evropského integračního procesu a přípravě a bezproblémovému zvládnutí českého předsednictví Rady EU.

³⁰ *Člověk na prvním místě*. [online] www.cssd.cz [cit. 24. února 2018] Dostupné na <https://www.cssd.cz/data/files/volebni_program_2002.pdf>

³¹ Tamtéž s. 18.

³² DŮRR, Jakub, MAREK, Dan, ŠARADÍN, Pavel. Europeizace české politické scény-politické strany a referendum o přistoupení k Evropské unii. *Mezinárodní vztahy*, 2004, roč. 39, č. 1, s. 32.

³³ *Jistoty a prosperita*. [online] www.cssd.cz [cit. 24. února 2018] Dostupné na <<https://www.cssd.cz/data/files/volebni-program-2006.pdf>> s. 42.

³⁴ Tamtéž, s. 75.

³⁵ Tamtéž.

V roce 2010 se sociální demokraté nachystali pro volby do Poslanecké sněmovny program s názvem *Program změny a naděje – lepší budoucnost pro obyčejné lidi*. Program je svým rozsahem téměř sedmkrát menší než jeho předchůdce z roku 2006. Evropskou unií se zabývá program primárně v samostatné kapitole s názvem Evropská společnost – mírová, sjednocená a demokratická. Cílem sociálních demokratů je Evropská unie jako významný aktér globální politiky a podporují co nejrychlejšího uvedení Lisabonské smlouvy do praxe. Taktéž se v této kapitole z velké části zaměřují politice soužití a regulované imigrace. V této kapitole ČSSD tvrdí, že: „*Podporujeme snahu Evropské unie vytvořit společnou imigrační a azylovou politiku, klíčové bude zajistit legální migraci a současně bojovat proti migraci nelegální. Též bude důležitá spolupráce se zeměmi, odkud lidé přichází, a hledat společná řešení.*“³⁶ ČSSD se ve svém programu opět vyjádřila pozitivně k přijetí eura: „*Zavedeme jednotnou evropskou měnu nejpozději do 5 let, tedy v období 2015–2016.*“³⁷ Taktéž si v tomto programu můžeme poprvé povšimnout negativní zmínky o EU, a to v otázce zemědělské politiky: „*ČSSD chce dosáhnout rovných podmínek pro české zemědělce, jelikož nynější podmínky zemědělské politiky v rámci EU jsou nerovné.*“³⁸

V roce 2013 došlo k předčasným volbám, což se do značné míry odrazilo i do volebního programu ČSSD pojmenovaného *Prosadíme dobře fungující stát* a skládá se pouze z pěti kapitol. V poslední kapitole, která nese název Společnost, se sociální demokraté v krátkém odstavci věnují Evropské unii. ČSSD chce efektivněji využít ekonomických možností členství v Evropské unie a zlepšit čerpání prostředků z evropských fondů.³⁹ V otázce přijetí eura již ČSSD není tak konkrétní jako v předchozím volebním programu, když deklaruje, že chce vstoupit do eurozóny až v okamžiku, kdy to bude pro Českou republiku ekonomicky a sociálně výhodné. Dále je v programu též zmíněná snaha se zaměřit na hájení zájmů českých zemědělců a potravinářů v EU.⁴⁰ Program obsahoval také řešení evropských témat, když se zmiňuje o podpoře evropské iniciativy zavést daň z finančních transakcí, přičemž by tato daň měla být příjmem Evropské unie.⁴¹ Program se dostatečně zabýval Evropskou unií a reflektoval také aktuální problémy a debatu, která probíhala v EU.

Program ČSSD z roku 2017 nesl název *Dobrá země pro život* a člení se na 11 kapitol. Evropské unii se nejvíce věnuje v kapitole nazvané bezpečná a spravedlivá země v srdci

³⁶ *Změny a naděje*. [online] www.cssd.cz [cit. 1. března 2018] Dostupné na <http://www.cssd.cz/data/files/volebni_program_velky2010.pdf> s. 32.

³⁷ Tamtéž, s. 4.

³⁸ Tamtéž, s. 17.

³⁹ *Prosadíme dobře fungující stát*. [online] www.cssd.cz [cit. 1. března 2018] Dostupné na <http://www.cssd.cz/data/files/volebni_program.pdf> s. 33.

⁴⁰ Tamtéž, s. 16.

⁴¹ Tamtéž, s. 17.

Evropy. V programu se opakuje názor, že sociální demokraté chtějí spolupracující a sociální Evropu, která povede ke sblížení životní úrovně. Taktéž považují za důležité podporovat transformační cestu států západního Balkánu a v postsovětských státech Východního partnerství.⁴² V programu můžeme najít opakující se požadavek přijetí eura, až v situaci kdy to bude hospodářsky a sociálně výhodné a taktéž se zde znovu nachází požadavek efektivního čerpání prostředků z fondů EU. ČSSD se zde poprvé zabývá tzv. dvojí kvalitou potravin: „*Naši občané mají právo na stejnou kvalitu – především potravin – jako naši západní sousedé. Proto budeme prosazovat pravidla, která zamezí vytváření jakýchkoli dvojích standardů pro „bohaté“ a „chudé“ členské státy.*“⁴³ a palčivou problematikou nelegální migrace, kdy sociální demokraté podporují vytváření preventivních opatření k zastavení nelegální migrace a odmítají model přerozdělovacích kvót⁴⁴.

Pokud shrneme podkapitulu tak můžeme konstatovat, že ČSSD je silně evropeizovaná, která preferuje úzkou integraci a silnou Evropskou unii, z níž má Česká republika možnost profitovat. Při zaměření se na vývoj volebních programů ČSSD můžeme od volebního programu z roku 1996 sledovat narůstající kvantitativní i kvalitativní dimenzi evropeizace na tyto dokumenty. Sociální demokraté začali věnovat větší prostor otázkám Evropské unie a taktéž jednotlivým politikám a jejich problémům, jako byly například otázky dalšího rozšiřování Unie nebo v posledním volebním programu z roku 2017 otázky řešení migrační krize. Evropská unie je ve volebních programech sociální demokracie již 25 let důležitým tématem volebních programů strany.

2.2 Organizační změny strany

Informace o organizační struktuře najdeme ve stranických stanovách z roku 2015, které byly schváleny na 38. sjezdu ČSSD. Vliv evropské integrace lze zaznamenat již v preambuli, ve které uvádí, že Česká strana sociálně demokratická je členkou Evropské strany sociálně demokratické (PES). Dále se ve stanovách hlásí k myšlenkám a základním programovým cílům PES a Socialistické internacionály (SI) a koordinuje s nimi svou zahraniční politiku.⁴⁵ Stanovy strany jsou přizpůsobeny nejen členství v PES ale i členství v Evropské unii. Taktéž stanovují právo kandidatury do orgánu PES ve všech zemí

⁴² *Dobrá země pro život.* [online] www.cssd.cz [cit. 3. března 2018] Dostupné na <<https://www.cssd.cz/data/files/program-210x210-seda.pdf>> s. 27.

⁴³ Tamtéž, s. 28.

⁴⁴ Tamtéž, s. 29.

⁴⁵ Stanovy, ČSSD [online] www.cssd.cz [cit. 3. března 2018] Dostupné na <<https://www.cssd.cz/data/files/aktualni-stanovy.pdf>> s. 1.

Unie a postavení občana jiného členského státu Evropské unie, kteří mají možnost se stát spolupracovníky sociálních demokratů.⁴⁶ Tímto dochází k propojování národní úrovně s nadnárodní. Dále se můžeme setkat s vlivem evropské integrace ve článku 32 a 33, podle kterých je členem předsednictva ČSSD a politického grémia ČSSD, také předseda skupiny poslanců Evropského parlamentu.⁴⁷ ČSSD se musela po roce 2004 přizpůsobit novým podmínkám, které vznikly členstvím v EU a připravit své stanovy na volby do Evropského parlamentu. Vliv evropeizace na stanovy ČSSD je vysoký a jednoznačně zjevný.

⁴⁶ Stanovy ČSSD..., s. 9.

⁴⁷ Tamtéž, s. 22-23.

3. Občanská demokratická strana

Občanská demokratická strana (ODS) je liberálně konzervativní stranou, která od svého založení v roce 1991 tvořila hlavní sílu na pravicové části politického spektra, až na výjimku voleb z roku 2013, kdy volební zisk strany dosáhl historického minima, a nejsilnější pravicovou stranou byla TOP 09. I když je strana obecně považována za odpůrce užší Unie a je označována jako euroskeptická, tak v počátcích své existence strana takový přístup nezastávala. Na počátku 90. let existovala jak v tehdejší Československu tak poté v České republice všeobecný shoda demokratických stran na potřebě „návratu do Evropy“. Ještě v roce 1996, kdy vláda premiéra V. Klause podala oficiální přihlášku České republiky do EU, můžeme ODS nazvat stranou proevropskou. Přechod k euroskepticismu pozorujeme až před předčasnými parlamentními volbami roku 1998.⁴⁸

Programově strana prosazuje nízké daně, svobodu a podporu podnikání, podporuje digitální technologie ve veřejné správě, bezpečný stát, zdravé veřejné finance. V otázkách zahraniční politiky je strana tradičně prozápadní a transatlantická. K Evropské unii zastává strana dlouhodobě konzistentní vztah a považuje členství jako jedinou realistickou možnost vzhledem proexportní orientaci ekonomiky.⁴⁹

3.1 Změny v programatické straně

Volební program ODS z roku 1992 nesl název *Svoboda a prosperita* a byl rozdělen do dvanácti částí. ODS se ve svém prvním volebním programu vyjádřila o evropské integraci následovně: „*Jako náš bezprostřední a nejdůležitější cíl vidíme integraci Československa do evropských společenství. Je to jediná cesta jak dlouhodobě stabilizovat naši celkovou politickou, ekonomickou a bezpečnostní situaci.*“⁵⁰ Dále se ve svém programu občanští demokraté zmiňují o evropském společenství především s důrazem na ekonomické důvody integrace.

ODS vydala v roce 1995 dlouhodobější program, ve kterém opakuje předešlá slova o nezbytnosti evropské integrace, podpoře volného obchodu a dalšího rozšiřování Unie, ale

⁴⁸ FIALA, Petr, MIKŠ, Frantisek. *Česká konzervativní a liberální politika: sborník desátému výročí založení revue Proglas*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2000, s. 312.

⁴⁹ *Silný program pro silné Česko*. [online] www.ods.cz [cit. 4. března 2018] Dostupné na <<http://www.ods.cz/docs/volby2017/Program-ODS-2017-web.pdf>>

⁵⁰ *Svoboda a prosperita* [online] www.ods.cz [cit. 4. března 2018] Dostupné na <https://www.ods.cz/docs/programy/program_1992.pdf>

upozorňuje na povinnost vytvořit Evropskou unii, kde budou základními kameny suverénní státy.⁵¹

V roce 1996 nesl volební program totožný název jako ten předchozí a to *Svoboda a prosperita* a členil se na čtyři části. V preambuli se ODS zmiňuje, že bude pokračovat v aktivní politice vůči Unii a NATO s cílem rychlého vstoupení do obou organizací. Dále zde můžeme najít označení evropské integrace jako: „*perspektivního procesu, který občanům členských států Evropské unie zaručuje mír, stabilitu, bezpečnost, svobodu a hospodářskou prosperitu.*“⁵². V podkapitole *Dnešek a Budoucnost* opakuje ODS svůj mezivládní přístup k EU z dlouhodobějšího programu, kdy říká, že proces evropské integrace by neměl potlačit rozmanitost států a i v budoucnu budou základními kameny Evropské unie jednotlivé státy a suverenita a pravomoc Unie bude odvozena od suverenity a pravomoci jednotlivých států.⁵³ ODS ve svém volebním programu z roku 1996 věnuje otázkám Evropské unie poměrně velkou část svého volebního programu a můžeme najít zmínku o Unii napříč programem. Co se týče kvalitativní roviny, tak se jedná o velmi zjednodušené formulace, které jsou zaměřené výhradně na začlenění do západoevropských struktur.

V následujícím období se ODS ocitá v opozici a její postoj v letech 1996-1998 ovlivňovala projednávání a příprava Amsterodamské smlouvy, která hovoří o dalším přenesení pravomoci na evropskou úroveň.⁵⁴ V roce 1998 proběhly předčasné volby do PS PČR, do kterých šla ODS s volebním programem nazvaným *Hlavu vzhůru*. Tento program se dělí na sedm částí a Občanští demokraté mají v tomto programu tvrdší postoj k evropské integraci než v dřívějších programech. Důkazem toho může být název podkapitoly *Integrace ano, rozplynutí ne*, ve kterém se píše: „*Za další významný cíl považuje ODS všestranné zapojení České republiky do procesu evropské integrace....Zastáváme však realistický, nikoliv naivní přístup k integraci. Naším cílem je Evropa národů, založená na svobodném trhu, na partnerství, otevřené soutěži, ochraně stability a prosperity. ... Nechceme rozpustit náš stát ani v nadnárodních strukturách, ani v „Evropě regionů“ bez zřetelně vymezené státnosti.*“⁵⁵ Zároveň je v programu zdůrazněna nutnost seznámit občany České republiky s výhodami i

⁵¹ *Politický program ODS* [online] www.ods.cz [cit. 4. března 2018] Dostupné na <<https://www.ods.cz/docs/programy/politicky-program-ODS-1995.pdf>>

⁵² *Volební program ODS pro Parlamentní volby 1996.* [online] www.ods.cz [cit. 4. března 2018]. Dostupné na <http://www.ods.cz/docs/programy/program_1996.pdf> s. 6.

⁵³ Tamtéž, s. 9.

⁵⁴ BALÍK, Stanislav. *Předvolební programy v evropských volbách.* [online] [Revuepolitika.cz](http://www.revuepolitika.cz), 20. května 2014 [cit. 4. března 2018]. Dostupné na <<http://www.revuepolitika.cz/clanky/681/predvolebni-programy-v-evropskych-volbach>> s. 185.

⁵⁵ *Hlavu vzhůru* [online] www.ods.cz [cit. 4. března 2018] Dostupné na <https://www.ods.cz/docs/programy/program_1998.pdf> s. 16.

s náklady, které přináší členství v EU, aby se občané mohli na základě těchto znalostí připravit na budoucí referendum o vstupu do unie.⁵⁶

V následujícím období, kdy skončila ODS v opozici lze vyzorovat ostřejší rétoriku strany vůči Evropské unii. V roce 2001 předložil kolektiv ODS, v jehož čele stál stínový ministr zahraničních věcí Jana Zahradila dokument k ideové konferenci ODS nazvaný *Manifest českého eurorealismu*. Obsahem dokumentu je rozpracování tezí týkající se evropské integrace. Autoři zde kritizují nadnárodní model, protože se má evropská integrace odvíjet zezdola, tedy od občanů a národních států.⁵⁷ V tomto dokumentu se můžeme dočíst, že vstup ČR do EU je vazalství, protože Evropská unie považuje kandidátské země hlavně za trhy pro svoji produkci a surovinu levné a kvalifikované pracovní síly.⁵⁸ Poprvé se objevuje zájem o evropské instituce, zejména odmítání zvyšování pravomocí Evropské komise a také Evropského parlamentu, z důvodu neexistence „evropské veřejnosti“.⁵⁹ Tento první komplexní dokument ODS o Evropské unii obsahuje mnohem více negativních stanovisek vůči členství v EU, než tézí podporující členství a s tím spojeného výhody. Přes toto negativní vymezení vůči Unii, patřil dokument k nejvýznamnějším materiálům, který vymezoval směr diskursu o EU v rámci ODS.

Téma evropské integrace se stávalo čím dál aktuálnější s blížícím se ukončením ratifikačního procesu. Pro parlamentní volby v roce 2002 šli občanští demokraté do voleb s volebním programem nazvaným *Volební desatero*. V tomto dokumentu je evropské otázce věnována hned první část nazvaná *ODS volí EU*, ve které strana hlásá snahu co nejrychlejšího vstupu do Unie z důvodu možnosti účastnit se voleb do Evropského parlamentu v červnu 2004. Dále je ale program laděn spíše kriticky vůči EU, kdy odmítá vznik „evropského superstátu“: „*Všechno nasvědčuje tomu, že se Evropa pohybuje směrem k superstátu. Eurofederalisté dávají jasně najevo, že je pro ně cílem jednotný, nadnárodní státní útvar. To podle nás nevytvoří harmonické soužití evropských národů, ale může to vyústit do nové vlny národních antipatií, jak se u mnohonárodních či nadnárodních státních útvarů v minulosti v Evropě často stávalo. Národní stát pro nás není nepotřebným přežitkem, ale zcela přirozeným produktem společenského vývoje.*“ ODS se také vyjádřila k institucionálním otázkám, kdy nesouhlasí se zvyšováním pravomocí Evropského parlamentu, trvá na zachování národního práva veta v klíčových otázkách a nesouhlasí s rozšiřováním hlasování kvalifikovanou

⁵⁶ *Hlavu vzhůru* [online] www.ods.cz [cit. 5. března 2018] Dostupné na <https://www.ods.cz/docs/programy/program_1998.pdf> s. 16.

⁵⁷ ZAHRADIL, Jan a kol. *Manifest českého eurorealismu* [online] www.ods.cz, [cit. 27. března 2018] Dostupné na: <<http://web.ods.cz/docs/dokumenty/zahradil-manifest.pdf>> s. 8.

⁵⁸ Tamtéž, s. 6.

⁵⁹ Tamtéž, s. 9.

většinou. Strana se poprvé v programovém prohlášení dotýká také evropské měny, která pro ni zatím není aktuální otázkou.⁶⁰ Tento volební program Občanských demokratů naplnil kvantitativní i kvalitativní dimenzi, kdy byla otázce evropské integrace věnována samostatná kapitola, a program řešil unijní problematiku v otázce rolí evropských institucí.

Pro volby v roce 2006 nesl program ODS název *Společně pro lepší život* a evropské integraci a Evropské unii v něm bylo věnováno takřka dvakrát méně pozornosti v porovnání s programem z roku 2002.⁶¹ Program byl členěn do 14 kapitol a Evropskou unii se program zabýval nejvíce v kapitole PLUS pro českou zahraniční politiku, ve které má evropská integrace samostatnou část s názvem Evropská unie – základní principy. Na evropské integraci jsou vyzdvihovány hlavně její ekonomický přínos. K odmítnuté tzv. euroústavě se ODS vyjadřuje tak, že „*není pro evropskou integraci žádnou katastrofou*“⁶² Dále občanští demokraté podporují rozšíření Unie a chtějí bojovat vůči diskriminačním podmínkám zavedených vůči novým členským státům, jako například v oblasti volného pohybu osob, služeb, podpor zemědělců. K evropskému právu se ODS vyjádřila tak, že „*Musíme být loajální členem EU, ale vždy maximálně dbát národních zájmů. Je nutné přejímat evropské požadavky tak, aby byly co nejméně zatěžující pro občany i ekonomiku a aby se skryté nezvýhodňovaly různé neprůhledné zájmové skupiny.*“⁶³ V programu je také zmínka o nadcházejícím předsednictví, které chce ODS využít k otevření diskuze o přehodnocení Společné zemědělské politiky a odstranění nerovných podmínek mezi jednotlivými státy.⁶⁴ Občanští demokraté se v tomto volebním programu vyjadřují více k aktuálním problémům a otázkám a je z něj znatelný větší vliv evropeizace než v předchozích dokumentech.

Občanští demokraté voličům nabídli v roce 2010 program nazvaný *Řešení, která pomáhají*. Dokument vychází z programu neuskutečněných předčasných voleb z roku 2009 a věnuje se taktéž českému předsednictví, které hodnotí jako úspěšné a které si vysloužilo ocenění a respekt ostatních členských států EU.⁶⁵ K řešení otázek evropské integrace pokračuje ve svém trendu odmítání evropského federalismu a volají po návratu ke kořenům, tedy k jednotnému tržnímu prostoru bez bariér, volnému pohybu osob, zboží a kapitálu na

⁶⁰ ODS volí [online] www.ods.cz [cit. 5. března 2018] Dostupné na <https://www.ods.cz/docs/programy/program_2002.pdf> s. 5.

⁶¹ HLOUŠEK, Vít, PŠEJA, Pavel. Evropeizace politických stran v České republice. In fiala, Petr (ed). *Evropeizace zájmů: Politické strany a zájmové skupiny v České republice*. Brno: Mezinárodní politický ústav Masarykovy univerzity, 2009, s. 130-131.

⁶² *Společně pro lepší život* [online] www.ods.cz [cit. 6. března 2018] Dostupné na <https://www.ods.cz/docs/programy/program_2006.pdf> s. 54.

⁶³ Tamtéž, s. 47.

⁶⁴ Tamtéž, s. 54.

⁶⁵ *Řešení, která pomáhají* [online] www.ods.cz [cit. 6. března 2018] Dostupné na <<https://www.ods.cz/docs/programy/volebni-program2010.pdf>> s. 13.

bázi mezivládní spolupráce. ODS podporuje rozšíření Unie o státy západního Balkánu a taktéž podporují přístup Turecka do EU, z obavy aby nedošlo k jeho radikalizaci z případných neúspěšných přístupových jednání, a také jej považují za důležitou tranzitní zemi v oblasti energetiky a velkého trhu pro naše podnikatele.⁶⁶

Do předčasných voleb v roce 2013 vstupovala strana s programem nesoucí název *#volím_pravici* a otázkám evropské integrace se dokument zabýval opět v poslední části programu nazvaným *Zahraniční politika a Evropská unie*. Svůj postoj k Evropské unii strana nemění a prosazuje, aby Česká republika byla hrdá a sebevědomá země v Evropě. V dokumentu se občanští demokraté staví proti přijetí eura a zmiňují se taktéž o problematice zadluženého Řecka: „*Česká koruna je pro nás výhodnější a věříme v její budoucnost. Budeme proto trvat na referendu o případném přijetí společné evropské měny...Nechceme, aby naši senioři dopláceli na mnohem bohatší řecké důchodce, kteří si v posledních letech místo šetření užívali luxusu.*“⁶⁷ Dočíst se můžeme v dokumentu také o podpoře vytvoření transatlantické zóny a kritice evropské regulace, která mají negativní vliv na malé a střední podniky.

Do zatím posledních voleb do Poslanecké sněmovny PČR v roce 2017, šla ODS s programem nazvaným *Silný program pro silné Česko* a taktéž strana vydala dokument *Silné Česko v Evropě 21. století*, který vyjadřuje pozici ODS k EU. Občanští demokraté ve druhém ze zmíněných dokumentů, kritizuje centrální evropské instituce, které mohou podle strany za současné čtyři krize EU a to: hospodářská krize, migrační krize, bezpečnostní krize a krize důvěry. ODS chce aby, spolupráce na evropské úrovni byla v podobě tzv. flexibilní integrace, tedy spolupráci mezi členskými státy, které si zvolí takovou hloubku integrace, aby jim co nejlépe vyhovovala.⁶⁸ Dále je v celém dokumentu kladen silný důraz mezivládní spolupráci v rámci Unie a je v něm rozepsáno, co chce strana zachovat a co změnit.

Vliv evropeizace volebních programů ODS je zřetelný. Od vzniku strany lze pozorovat nárůst kvantitativní i kvalitativní dimenze volebních programů. Největší prostor věnovala ODS evropské problematice právě v posledních volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2017, kdy předložila vedle hlavního volebního programu taktéž rozsáhlý dokument s pozicí strany k Evropské unii a k problémům kterými v současnosti prochází. Občanští

⁶⁶ *Řešení, která pomáhají ...*, s. 45.

⁶⁷ *#volím_pravici* [online] www.ods.cz [cit. 7. března 2018] Dostupné na <<https://www.ods.cz/docs/programy/volebni-program-2013.pdf>> s. 29.

⁶⁸ *Silné Česko v Evropě 21. století* [online] www.ods.cz [cit. 7. března 2018] Dostupné na <https://www.ods.cz/docs/volby2017/silne_cesko_v_evrope_21_stoleti.pdf> s. 6-7.

demokraté jádro evropské integrace akceptují, nicméně mají mnoho výhrad k nadnárodním institucím a všemu co v Unii vede k omezení vlivu národních států na jejich rozhodování.

3.2 Organizační změny strany

Na organizační struktuře Občanské demokratické strany se stejně jako České straně sociálně demokratické projevil znatelně vliv evropeizace. Ze stanov ODS lze dohledat, že poslanci Evropského parlamentu mají mnohá privilegia v rámci strany. Například poslanci Evropského parlamentu zvolených za ODS jsou automaticky členy Kongresu strany, členy Regionálního sněmu nebo členy regionální rady.⁶⁹ Předseda klubu poslanců ODS v Evropském parlamentu je současně členem Předsednictva ODS.⁷⁰ Dále se můžeme dočíst, že místní sněm navrhuje oblastními sněmu kandidáta pro volby do Evropského parlamentu a oblastní sněm jej navrhuje regionálnímu sněmu, který jej navrhuje výkonné radě, která rozhoduje o složení listin pro volby do Evropského parlamentu.⁷¹ Evropeizace organizační struktury Občanských demokratů je tedy z pohledu Ladrechovy koncepce prokázána ale s určitým limitem.

⁶⁹ *Stanovy ODS* [online] www.ods.cz [cit. 7. března 2018] Dostupné na <<https://moje.ods.cz/stanovy>> s. 8.

⁷⁰ Tamtéž, s. 11.

⁷¹ Tamtéž, s. 10-20.

4. Komunistická strana Čech a Moravy

Komunistická strana Čech a Moravy (KSČM) je levicovou stranou, která v roce 1990 vznikla z Komunistické strany Československa (KSČ). Komunisté jsou od vzniku samostatné České republiky nedílnou součástí Poslanecké sněmovny, ale ještě nikdy nebyla součástí vládních koalic. To je způsobeno téměř nulovým koaličním potenciálem KSČM, která by se v Sartoriho terminologii dala označit za stranu antisystémovou, která se neúčastní povolebního vyjednávání při sestavování vlády.⁷² Společně s ODS je KSČM často označována jako euroskeptická strana.⁷³

Programově komunisté vycházejí z marxistické teorie otevřeného dialogu s mezinárodním komunistickým a levicovým hnutím. Strana usiluje o to, aby byla stranou masovou, a jejím cílem je socialismus, demokratická společnost svobodných, rovnoprávných občanů, společnost politicky a hospodářsky rozmanitá, zabezpečující lidem důstojnou životní úroveň a prosazující bezpečnost a mír. Přesto, že se strana snaží působit, jako demokratická mnoho jejích členů nehodlá ustoupit od svých názorů spojených s dogmatickým komunismem, marxismem či leninismem.

4.1 Změny v programatice strany

Do prvního volebního klání v roce 1992 šla KSČM s programem nazvaným, *Co chtějí komunisté?* Jednalo se o velice stručný programový dokument, který ve dvanácti tematických bodech rozpracoval různé okruhy politiky. Evropskou integrací se program zabýval v bodě nazvaném Zůstat i v Evropě sami sebou, v němž uvádí, že strana bude usilovat o zařazení České republiky do sjednocující se Evropy po boku ostatních vyspělých zemí jako jejich rovnocenný partner.⁷⁴ V programu tedy nenajdeme téma, které by se jednoznačně zabývalo integrací do Evropské unie.

Ve volebním programu z roku 1996 můžeme spatřit posun v chápání evropské integrace. Volební programem byl pro tyto volby nazvaný *Socialismus – šance pro budoucnost* a o evropské integraci se zmiňuje v posledním desátém okruhu nesoucí název Mír a spolupráce, který lze chápat jako zahraničněpolitický koncept KSČM a ve kterém komunisté prohlašují, že budou odmítat jakoukoliv formu integrace, která by vedla k podřízení se

⁷² SARTORI, Giovanni. *Strany a stranické systémy: schéma pro analýzu*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005, s. 136 – 138.

⁷³ MAREK, Dan, BAUN, Michael. *Česká republika a Evropská unie*. Brno: Barrister & Principal, 2010, s. 63.

⁷⁴ *Volební program 1992-1996: co chtějí komunisté?* [online] www.kscm.cz [cit. 9. března 2018] Dostupné na <<http://old.kscm.cz/politika-kscm/volebni-program>> s. 2

zájmům nadnárodního kapitálu a velmocím, ztrátu národní suverenity a sociální oběti občanů. Občané by podle KSČM měli rozhodovat o zahraničně politických otázkách jako je vstup do Evropské unie pomocí referenda.⁷⁵ I když je vymezení vůči EU velice vágní a obecné, můžeme spatřovat podstatný posun kvalitativní analýzy volebních programů a posun KSČM v popisování EU jako unie určitých států a ne jako určitého civilizačního okruhu.

Program pro volební období 1998-2002 nesl název *Jiní o lidech my s lidmi* a skládá se ze tří hlavních částí. Otázkám Evropské unie se program zabývá v části nesoucí název Pevné místo České republiky v Evropě a ve světě bezpečný domov – otevřený svět, konkrétněji v odstavci Vstup do Evropy ano, ale na demokratickém základě. Komunisté zde rozvedli své předchozí myšlenky z předchozích programů, když uvádějí, že podporují integraci Evropy na rovnocenných základech, ale požadují Evropu sociálních jistot, kultury, jednoty ale i národní suverenity, demokracie, lidských práv, míru a bezpečné spolupráce.⁷⁶ Zároveň se v programu KSČM postavila proti politice unáhleného vstupu do EU bez diskuze o podmínkách integrace. O otázce vstupu do Unie komunisté požadovali, aby se o něm rozhodovalo pomocí referenda a aby byly občané informováni o výhodách a nevýhodách členství.⁷⁷ V programu z roku 1998 můžeme pozorovat nárůst evropských témat, nicméně z kvalitativního pohledu lze sledovat velkou míru obecnosti názorů na Evropskou unii, bez bližší specifikaci požadavků či postojů k směřování evropské integrace.

Volební program KSČM pro volby do Poslanecké sněmovny v roce 2002 byl pojmenovaný *S lidmi pro lidi*. Program se členil na tři hlavní části, z nichž ani v jedné nenajdeme priority, které by se explicitně týkaly vztahu k Evropské unii.⁷⁸ Největší zmínka o Evropské unii je v poslední části nazvané *Není svobody, spravedlnosti a bezpečí bez prohlubování demokracie a samosprávy*. Komunisté opakují požadavek, že by o případném vstupu ČR do EU měli rozhodnout občané a přidávají, že v procesu vyjednávání o případném vstupu musí být uplatňován český národní zájem a vláda by měla usilovat: „o změnu podmínek, na jejichž základě by naše případné členství v EU nebylo několik let po vstupu rovnocenné s členstvím současných zemí EU.“⁷⁹ V dalších částech programu se evropské integraci strana věnuje v oblasti zemědělství, kdy požaduje respektování navržených

⁷⁵ *Volební program 1996-1998: socialismus-šance pro budoucnost* [online] www.kscm.cz [cit. 9. března 2018] Dostupné na <<http://old.kscm.cz/politika-kscm/volebni-program>> s. 9.

⁷⁶ *Volební program 1998-2002: jiní o lidech, my s lidmi* [online] www.kscm.cz [cit. 9. března 2018] Dostupné na <<http://old.kscm.cz/politika-kscm/volebni-program>> s. 7.

⁷⁷ Tamtéž, s. 7.

⁷⁸ HAVLÍK, Vlastimil. *České politické strany a evropská integrace: evropeizace, evropanství, euroskepticismus?* Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009, s. 80.

⁷⁹ *Volební program 2002-2006: s lidmi pro lidi* [online] www.kscm.cz [cit. 10. března 2018] Dostupné na <<http://old.kscm.cz/politika-kscm/volebni-program>> s. 4.

výrobních kvót, dále v oblasti využití fondů EU při uskutečňování programů rozvoje a obnovy venkova a financování ochrany životního prostředí.⁸⁰ V neposlední řadě komunisté ve svém programu upozorňují, že se sociální situace po vstupu do EU může zhoršit a požadují rovné právo na pohyb a zaměstnání v EU.⁸¹ Na volebním programu z roku 2002 lze vidět, že otázky vstupu ČR do EU gradovala a Komunistická strana Čech a Moravy budoucí členství chápou jako nezvratný krok. V Programu dochází k nárůstu kvantitativní i kvalitativní dimenze analýzy volebního programu a KSČM se krom obecných postojů k evropské integraci zabývá taktéž jednotlivými politikami Unie. Program je více pragmatický a méně antisystémový než předešlé programy a volá po úpravě přístupových dohod.

Program KSČM před dalšími sněmovními volbami nesl prostý název *Volební program Komunistické strany Čech a Moravy na období 2006 – 2010* a byl rozdělen do sedmi kapitol poplatný a evropská politika v programu nehraje primární roli. Nejvíce se o postojích strany k evropské integraci můžeme dočíst v poslední části Svět míru a bezpečí, kde strana prohlašuje, že prosazuje zajištění rovnoprávného postavení členských států s institucemi EU a odmítá rozsáhlou byrokratizaci a demokratický deficit EU.⁸² Dále se program zabývá ve stručnosti problematikou čerpání evropských fondů a harmonizaci českého práva s evropským pokud to povede ke zlepšení standardů.⁸³ Program je opět velice obecný a téma Evropské unie nemá vlastní kapitolu a je opět součástí kapitoly zabývající se zahraniční politikou a bezpečností. I naproti tomu, že Česká republika byla v době vydání programu čerstvým členem Unie, tak došlo spíše k poklesu jak kvantitativní tak kvalitativní dimenze výzkumu volebních programů.

Otevřený volební program KSČM pro volby do PS PČR 2010, tak byl nazvaný volební program KSČM v roce 2010, a je rozdělen na jedenáct kapitol, z nichž se každá věnuje konkrétním politikám. Program navazuje na předchozí volební program a k otázkám evropské integrace zůstal velice obecný. V programu se můžeme dočíst například, že strana podporuje větší orientaci českého exportu mimo země EU, tak aby nedocházelo k jednostranné závislosti české ekonomiky, dále chce zajistit pro české zemědělníky v rámci EU rovnoprávné podmínky, nebo také chce prosazovat v rámci EU důraz na boj proti daňovým rájům.⁸⁴ Nejvíce zmínek o

⁸⁰ *Volební program 2002-2006: s lidmi pro lidi* [online] www.kscm.cz [cit. 10. března 2018] Dostupné na <<http://old.kscm.cz/politika-kscm/volebni-program>> s. 10 -12.

⁸¹ Tamtéž, s. 14.

⁸² *Volební program 2006-2010: volební program Komunistické strany Čech a Moravy na období 2006 – 2010 lidí* [online] www.kscm.cz [cit. 10. března 2018] Dostupné na <<http://old.kscm.cz/politika-kscm/volebni-program>> s. 17.

⁸³ Tamtéž, s. 7.

⁸⁴ *Volební program 2010-2014: otevřený volební program KSČM pro volby do PS PČR 2010*. [online] www.kscm.cz [cit. 10. března 2018] Dostupné na <<http://old.kscm.cz/politika-kscm/volebni-program>> s. 3-4.

EU najdeme v poslední kapitole nazvané Život v míru, bez vojenských paktů, cizích základen a válek, kde komunisté chtějí emancipovat postavení EU vůči USA a nezávislost na agresivní politice impérií a kde také znovu opakují, že chtějí překonat rozsáhlou byrokratizaci a demokratický deficit v politickém rozhodování EU.⁸⁵ Jak již bylo zmíněno volební program pro volby do PS PČR v roce 2010 se nezabýval hlouběji evropskou integrací, a to přesto že probíhala ekonomická krize a objevovali se ekonomické problémy Řecka a dalších členských států EU. Nicméně si můžeme povšimnout klesajícího euroskepticismu KSČM.

Do parlamentních voleb v roce 2013 šla KSČM s programem nazvaným *Program pro budoucnost*, který měl dvě verze, a to základní a rozšířenou. Otázky Evropské unie jsou nicméně v obou verzích obsahově naprosto totožné. Komunisté v mnoha otázkách evropské integrace opakují své názory z programů minulých. Jako novinku zde můžeme najít požadavek komunistů, aby se zvyšovaly mzdy na úroveň průměru EU a dále příslib jednání s Evropskou unií o zavedení nulové sazby DPH na léky.⁸⁶ Volební program je jak z pohledu kvantitativního, tak kvalitativního velké zklamání. Evropské unii potažmo evropské integraci je zde věnován velmi malý prostor, kdy můžeme v programu najít pouze pár odkazů na EU.

Do posledních voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v roce 2017 byl volební program KSČM nazvaný *Jsme váš hlas!*, a byl rozdělen do pěti kapitol. Evropské unii je nejvíce prostoru věnováno v třetí kapitole nazvané: Právo, spravedlnost a demokracie. Komunisté se zde vyslovují pro zásadní institucionální proměnu EU a to tak, že by se měly posílit volené orgány, zejména Evropský parlament ale i národních parlamentů, na úkor úředníků. Dále podporují zavedení legislativní iniciativy Evropského Parlamentu a posílení role evropské občanské iniciativy. Komunisté se zde vyjadřují také k Brexitu, který by měl být vnímán jako závazek k vybudování jiné Evropy.⁸⁷ Komunistická strana Čech a Moravy jako mnoho ostatních zkoumaných stran nevynechala ve svém volebním programu otázku migrační krize, kdy se k ní ve vztahu k EU vyjadřují následovně: „*Požadování od EU regulace migrace na svém území při respektu k suverenitě členských zemí, humanitární pomoc potřebným. Odmítnutí přijímání uprchlíků podle vnucovaných kvót z EU.*“⁸⁸ Komunisté opět ve volebním programu nezpracovali konkrétnější názory na evropskou integraci a nepřikládali ji větší relevanci.

⁸⁵ Tamtéž, s. 9.

⁸⁶ *Volební program 2013-2017: program pro budoucnost* [online] www.kscm.cz [cit. 10. března 2018] Dostupné na <<http://old.kscm.cz/politika-kscm/volebni-program>> s.2.

⁸⁷ *Jsme váš hlas!* [online] www.kscm.cz [cit. 10. března 2018] Dostupné na <<http://old.kscm.cz/politika-kscm/volebni-program>> s. 17.

⁸⁸ Tamtéž, s. 22.

KSČM ve svých volebních programech nevěnuje Evropské unii větší prostor, čímž můžeme konstatovat, že míra evropeizace programových dokumentů je jak z kvantitativního, tak kvalitativního hlediska velmi nízká. Pouze volební program z roku 2002 je výjimkou, ve kterém komunisté alespoň částečně rozpracovali svůj postoj k jednotlivým politikám Unie a jejím institucím. Komunisté od svého začátku považují EU jako kapitalistický projekt, který má za následek oslabování národní suverenity. Na začátku 90. Let se komunisté značně vymezovali vůči EU a dali by se označit za tvrdé euroskeptiky, poté se určitá stanoviska začala působením evropeizace měnit, příkladem může být zmiňovaný volební program z roku 2002, kdy před rozhodnutím o vstupu České republiky do Evropské unie komunisté ve svém programu nezaujímají postoj, protože jej v programu nepodporují ale ani neodmítají. Pro komunisty není euroskepticismus hlavním politickým cílem, ale spíše protestní strategií zaměřenou na svůj elektorát.

4.2 Organizační změny strany

Vliv evropeizace ve stanovách Komunistická strana Čech a Moravy absentuje. Ve stanovách přijatých na IX. sjezdu KSČM z roku 2016 můžeme najít, že zástupci Evropského parlamentu nemají zaručené žádné automatické privilegované postavení ve svých stranických strukturách. Zmínky o Evropském parlamentu můžeme ve stanovách najít jen ve článku 38, ve kterém je uvedeno, že: „*Stranické orgány schvalují kandidáty a sestavují kandidátní listiny pro volby do zastupitelstev, Parlamentu ČR a Evropského parlamentu (EP) na základě primárních voleb, jejichž pravidla schvaluje ÚV KSČM.*“⁸⁹ a v článku 47 písm. d) ve kterém stojí, že členská schůze rozhoduje o svých zástupcích do jiných orgánů a aktivů navrhuje kandidáty Evropského parlamentu.⁹⁰ Vzhledem k výše uvedenému jasně vyplývá, že evropská integrace neměla větší dopad na organizační změny v KSČM.

⁸⁹ *Stanovy KSČM* [online] www.kscm.cz [cit. 11. března 2018] Dostupné na <https://www.kscm.cz/sites/default/files/soubory/Stanovy/stanovy_kscm_2016.pdf> s. 5.

⁹⁰ Tamtéž, s. 7.

5. Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová

Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová (KDU-ČSL) je svou povahou a programem na české politické scéně výjimečná, jelikož je jedinou otevřeně křesťanskou politickou stranou v České republice. V roce 1992 došlo na předvolebním sjezdu ke sloučení Československé strany lidové (ČSL) s hnutím Křesťanská a demokratická unie (KDU). KDU-ČSL si prošlo od svého vzniku určitým vývojem, kdy si musela v ateistické ČR získat svou pozici a později se posouvala do politického středu, kdy byla na vzestupu ČSSD a KDU-ČSL se stává strana s velkým koaličním potenciálem, kdy ve své historii vytvořila koalici jak s levicovou ČSSD, tak pravicovou ODS. Křesťanští demokraté jsou velmi silnými zastánci členství České republiky v Evropské unii a její zástupci pravidelně zasedají v Poslanecké sněmovně, vyjma volebního období 2010-2013, kdy nedokázali překročit 5% hranici zisku hlasů.

KDU-ČSL je typem evropské strany, která svou politiku zakládá na křesťanské morálce a křesťanském humanismu a v rámci politického spektra se vymezuje jako strana středová nebo středoprávní. Strana klade důraz na svobodu jednotlivce, úsilí o demokratizaci společnosti, obnovy tržních vztahů v ekonomice a vést politiku solidarity. Křesťanská demokracie klade mimo jiné důraz na tradiční hodnoty jako rodina, obec, stát, ale taky na nestátní charitativní organizace. Evropská unie je pro KDU-ČSL jedinečný prostor společných hodnot, založený na křesťansko-židovských kořenech.

5.1 Změny v programatice strany

Volební program KDU-ČSL pro volby v roce 1992 nesl jednoduchý název *Průvodce politikou KDU-ČSL*. O postoji strany k evropské integraci se můžeme dočíst v kapitole Zahraniční politika, kde KDU-ČSL požaduje návrat k tradicím úzké spolupráce států střední Evropy, které by umožnilo zapojení České republiky do evropského společenství do konce roku 1997.⁹¹ V jiných částech programu se prakticky o evropské integraci nedočteme a to ani v kapitole Evropa a KDU-ČSL, která evokuje, že se právě Evropským společenstvím bude zabývat. V této kapitole se křesťanští demokraté věnují inspiraci a stranické spolupráci s úspěšnými křesťansko-demokratickými a lidovými stranami v Evropě.

⁹¹ *Průvodce politikou KDU-ČSL* [online] www.kdu.cz [cit. 11. března 2018] Dostupné na <<https://www.kdu.cz/getattachment/8bf85d80-1c85-4925-9119-2e33c34d184b/Volebni-program-1992.aspx>> s. 36.

KDU-ČSL použila identický název volebního programu *Průvodce politikou KDU-ČSL* také pro volby v roce 1996 upravený o dovětek *Klidná síla – jistota, bezpečí*. Tento volební program obsahoval 27 částí, ve kterých se křesťanští demokraté vyjadřovali k jednotlivým politikám nebo společenským problémům. O postoji KDU-ČSL k evropské integraci se můžeme dočíst, již v úvodu volebního programu a to v části nazvané *Východiska naší politiky*, ve které se strana vyslovuje, že jedna ze tří politických koncepcí KDU-ČSL je orientace na evropskou integraci a širokou mezinárodní spolupráci, která vyplývá z přesvědčení, že jedinou možnou cestou k zachování svébytnosti je rozvoj České republiky v rámci široké spolupráce evropského společenství.⁹² Napříč programem v jednotlivých politikách se můžeme dočíst o Evropské unii, jako například v části *Ekologie*, kde lidovci chtějí připravit návrh limitů vypouštění škodlivin sladěný s evropskými normami, nebo také v části *Energetika* či *Zemědělství*.⁹³ Jak již bývá zvykem největší část programu, která se zabývá evropskou integrací je kapitola *Zahraněční politika*, ve které lidovci považují za jeden z hlavních cílů zahraniční politiky integraci do evropských struktur. Členství v Evropské unii a účast na Jednotném vnitřním trhu poskytne podle KDU-ČSL garanci ekonomické stability, přístup na obrovský trh pro české podnikatele a občanům vizi bezpečné Evropy bez krvavých konfliktů.⁹⁴ Volební program z roku 1996 se oproti předchozímu volebnímu programu vyznačuje mírným nárůstem jak kvantitativní tak kvalitativní dimenze analýzy volebních programů.

Do předčasných voleb v roce 1998 šla KDU-ČSL s volebním programem pojmenovaným opět jako *Průvodce politikou KDU-ČSL*, jenž je členěn do 22 kapitol. V úvodu programu můžeme najít totožné koncepce jako v programu předchozím – tedy i orientaci na evropskou integraci. Lidovci se letmo v programu zmiňují o Evropské unii opět v kapitolách *Zemědělství*, *Ekologie* a nově také v kapitole *Rozvoj regionu*, kdy chtějí využít pro realizaci regionální politiky regionální rozvojové agentury, které připraví jednotlivé oblasti pro příjem ze strukturálních fondů Evropské unie. V kapitole *zahraniční politika* se strana vyjadřuje, že se chce podílet na vytváření jednotné Evropy a účastnit se všech projektů, tedy i těch, ve kterých se integrační proces rozvíjí odlišnými rychlostmi. To platí tedy pro účast v hospodářské a měnové unii, Schengenské dohody a také společné zahraniční a

⁹² *Průvodce politikou KDU-ČSL: Klidná síla – jistota, bezpečí* [online] www.kdu.cz [cit. 11. března 2018] Dostupné na <<https://www.kdu.cz/getattachment/42a31ce4-25ec-426e-a629-f2e097124267/Pruvodce-politikou-KDU-CSL.aspx>> s. 4.

⁹³ Tamtéž, s. 10-11.

⁹⁴ Tamtéž, s. 27.

bezpečnostní politice.⁹⁵ Taktéž křesťanští demokraté podporují rozšiřování unie, které by doprovázely odpovídající reformy institucí a rozhodovacích procesů uvnitř unie, aby zůstal dodržen náležitý vliv malých a středních států na rozhodování v Unii.⁹⁶ V programu můžeme sledovat postupný, ale pomalý nárůst kvantitativní a také kvalitativní dimenze analýzy volebních programů, když se křesťanští demokraté v programu zabývali dalším rozšiřováním Unie.

KDU-ČSL v parlamentních volbách v roce 2002 kandidovala společně s Unií svobody-Demokratickou unií (US-DEU) pod názvem Koalice. Volební program pojmenovaný *Dáme věci do pořádku*, je rozdělen do 24 kapitol, přičemž speciálně EU je věnován prakticky celá třetí kapitola nazvaná Evropská budoucnost naší země. V této kapitole se strana zaměřuje na nadcházející členství České republiky v Evropské unii, které Koalice považuje v tomto volebním období za zásadní pro vývoj české demokracie a od budoucího členství si slibuje následující: „*Přijetím ČR do EU vytvoříme podmínky konkurenceschopnosti ČR. Náš přístup na unijní trh nesmí být omezen. Až získáme právo na spolurozhodování o normách EU, budeme moci efektivněji než dosud prosazovat české zájmy. Zvýší se tržby řady podnikatelů a zaměstnanost. Vzroste i účinnost našich institucí. Ziskem každého našeho občana budou rovné příležitosti i možnosti získat vzdělání, práci nebo sociální jistoty (důchod, podpora v sociální nouzi) kdekoli v Evropě.*“⁹⁷ Koalice se v programu zmiňuje taktéž o modifikaci institucí, které by se měly přizpůsobovat evropským nadnárodním trendům.⁹⁸ Dočíst se můžeme taktéž o podpoře vytvoření Evropské ústavy, která ukotví společné hodnoty, rozdělení pravomocí mezi Evropou a národními státy. Koalice se hlásí taky podpoře federálního modelu Unie a co nejbližšího připojení k měnové a hospodářské unie po vstupu České republiky do EU.⁹⁹ V okruhu domácích témat můžeme najít mnoho výroků odkazujících na pozitivní vliv Unie, jako například v investování do dopravní infrastruktury pomocí fondů z EU, nebo následování cíle energetické politiky Evropské unie.¹⁰⁰ Křesťanští demokraté pokračují v nastoleném trendu postupného nárůstu kvantitativní a také kvalitativní dimenze analýzy evropeizace volebních programů a cílí na proevropské voliče, což bylo částečně ovlivněno silně proevropskou US-DEU.

⁹⁵ *Průvodce politikou* KDU-ČSL [online] www.kdu.cz [cit. 11. března 2018] Dostupné na <<https://www.kdu.cz/getattachment/46bca2ed-bc0d-40ee-9783-45358d72fbd3/Volebni-program-1998.aspx>> s.9

⁹⁶ Tamtéž s. 9.

⁹⁷ *Dáme věci do pořádku* [online] www.kdu.cz [cit. 12. března 2018] Dostupné na <<https://www.kdu.cz/getattachment/4e1a137b-966e-403b-a137-164b3e267513/Volebni-program-2012.aspx>> s.3.

⁹⁸ Tamtéž.

⁹⁹ Tamtéž, s. 4.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 22 – 28.

Nejrozsáhlejší volební program co do počtu stran představila KDU-ČSL do voleb do Poslanecké sněmovny v roce 2006, ve kterých kandidovala znovu jako samostatný subjekt. Dokument s prostým označením *Klidná síla* je rozdělen do 15 kapitol, přičemž tématu evropské integraci jsou poskytnuty poslední stránky kapitoly Zahraniční politika. Hlavními cíli Křesťanských demokratů jsou: co nejrychlejší snížení rozdílů mezi hospodářskou úrovní ČR a států západní Evropy, co nejvyšší možné čerpání prostředků z unijních fondů, odstranění pracovních omezení v některých státech EU.¹⁰¹ Ve stejném duchu jako v předchozích dokumentech KDU-ČSL podporuje prohlubování integrace a další rozšiřování EU: „*Vítáme zahájení rozhovorů mezi EU a Chorvatskem. ČR musí svou proevropskou politikou pomáhat i dalším státům balkánského regionu dotčeným válkou, aby dosáhly plného členství v EU.*“¹⁰² V otázce vstupu Turecka do EU je strana více zdrženlivá, než-li ODS, která vstup Turecka podporovala. Křesťanští demokraté deklarují, že mají zájem o silné vazby Turecka k Evropské unii, ale nepodporují, aby se Turci stali plnými členy EU, protože stojí na jiných civilizačních základech než Evropa. Taktéž se můžeme v programu dočíst, že strana doporučuje, aby o dalším přistoupení nového státu do EU bylo v České republice rozhodováno referendem.¹⁰³ V dalších sektorových politikách KDU-ČSL zmiňuje Evropskou unii v podpoře českých studentů na vzdělávacích programech EU a tradičně také v kapitolách zemědělství a regionální politice, kde se KDU-ČSL vyjadřuje pozitivně o možnosti čerpání fondů.¹⁰⁴ Záporné reakce na EU můžeme najít souvislosti s pracovními bariérami a restrikcemi v rámci trhu EU.¹⁰⁵ Vzhledem k nárůstu rozsahu daného dokumentu se četnost otázek evropské integrace nezvedl a můžeme oproti předchozímu volebnímu programu zaznamenat mírný pokles evropeizace volebního programu, což může být zapříčiněno již zmíněným faktem, že KDU-ČSL nekandidovala v parlamentních volbách v roce 2006 společně se silně proevropskou US-DEU.

Volební program KDU-ČSL do parlamentních voleb v roce 2010 nesl název „*KDU-ČSL to lepší v nás*“. Pro křesťanské demokraty tyto volby nedopadly vůbec dobře, protože se straně poprvé od vzniku samostatné České republiky nepodařilo dostat do Poslanecké sněmovny ČR. Programový dokument je rozdělen na tři hlavní priority a Evropské unii se nejvíce věnuje část Společnost otevřené budoucnosti, konkrétně její podkapitoly Doma

¹⁰¹ *Klidná síla* [online] www.kdu.cz [cit. 13. března 2018] Dostupné na <<https://www.kdu.cz/getattachment/6df00e14-9945-42ca-bce3-470b6b143390/Volebni-program-2006-2010.ax>> s.84.

¹⁰² Tamtéž, s. 85.

¹⁰³ Tamtéž.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 8-33.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 83.

v Evropě a Spolehliví spojenci v silné EU. Strana v této podkapitole klade důraz na to, aby se české politické elity více zapojovaly do evropských projektů, aby podstoupily sebereflexi a nechaly na sebe působit podněty vyspělejšího světa. „*Musíme být v úzkém spojení s elitou tohoto kontinentu, jinak bude naše země dále zaostávat a nikdy nedožene náskok, jaký mají západní země. Stejně tak musíme zkvalitnit přejímání evropských norem do českého právního řádu tak, aby byly u nás skutečně efektivní a nikoli pouze platné „na oko“.*“¹⁰⁶ Dále strana v podkapitole prezentuje výhody a příležitosti, které členství v Evropské unii přináší. Konkrétně křesťanští demokraté podporují dobudování vnitřního trhu, zvyšování standardů ochrany životního prostředí a velký důraz je kladen na zefektivnění čerpání fondů EU.¹⁰⁷ Kapitola Spolehliví spojenci v silné EU je více zahraničně-politicky laděna a lidovci v této kapitole podporují vybudování společné evropské obranné politiky spojené s NATO a zopakovali názor, že budou stát proti přijetí Turecka do EU. Nicméně spolupráci s Tureckem považuje za důležitou, ale pouze ve formě privilegovaného partnerství.¹⁰⁸ Křesťanští demokraté také věnují dva dlouhé odstavce zdůvodnění nutnosti přijetí jednotné evropské měny v nejbližším možném termínu.¹⁰⁹ Ve volebním programu KDU-ČSL, můžeme vidět zejména nárůst kvantitativní dimenze evropeizace volebních programů, ale také kvalitativní dimenze nezůstala pozadu a lidovci se ve svém programu zabývají poměrně podrobně důvody proč přijmout euro s využitím evropských fondů. Většina zmínek a odkazů na evropskou integraci je ve zkoumaném dokumentu kladných a kriticky se křesťanští demokraté vůči EU téměř nevyjadřují.

O opětovný návrat do Poslanecké sněmovny se křesťanští demokraté ucházeli ve volbách v roce 2013, s volebním programem nazvaným *Dáme zemi do pořádku*. Volební program je oproti předchozím volebním programům velice krátký a člení se na 13 kapitol, která je každá rozsahem na jednu stranu dokumentu. Evropské unii se věnuje samostatná kapitola s názvem EU a zahraniční věci, ve které se KDU-ČSL zavázala, že budou plně využívat strukturální fondy EU, prosazovat přísnější unijní pravidla pro finanční sektor, který způsobil finanční krizi, podporovat vznik Evropského veřejného žalobce pro vyšetřování podvodů s evropskými dotacemi a požadovat prosazení přísnější unijní imigrační politiky

¹⁰⁶ *KDU-ČSL to lepší v nás* [online] www.kdu.cz [cit. 13. března 2018] Dostupné na <<https://www.kdu.cz/getattachment/8965795e-295d-4a1e-b2f8-24676c6358e3/Volebni-program-pro-volby-do-poslanecke-snemov-1.aspx>> s. 24.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 24-25.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 37.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 42.

s důrazem na integraci migrantů v Evropě.¹¹⁰ V dokumentu můžeme najít opakující se negativní postoj k možnému přijetí Turecka do EU a podporu pouhého privilegovaného partnerství s touto muslimskou zemí. Lidovci již na rozdíl od volebního programu z roku 2010 nepodporují okamžité přijetí eura, ale volí již střízlivější formulace: „*KDU-ČSL podporuje vstup do Evropské měnové unie, až na to bude naše ekonomika připravena.*“¹¹¹ Křesťanští demokraté po neúspěšných volbách do Poslanecké sněmovny šli do voleb s velice stručným programem, u kterého můžeme konstatovat, že došlo jednoznačně k poklesu jak kvantitativní tak kvalitativní dimenze analýzy volebních programů. Nicméně možná toto zestručnění volebního programu mělo pozitivní vliv na to, že se KDU-ČSL vrátila v těchto volbách zpět do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR.

V zatím v posledních volbách v roce 2017 měl volební program KDU-ČSL název *ZODPOVĚDNĚ pro společný domov: Řešení pro tři generace a jednu společnou budoucnost České republiky*. Otázkami evropské integrace se program zabývá již tradičně v kapitole Zahraniční politika ale nově také v krátké kapitole Řešení migrační krize. V této kapitole se strana vyslovila pro užší spolupráci členských zemí EU při ochraně vnějších hranic, podporu reformy společné azylové politiky s cílem stabilizovat sousedící země s Evropskou unií a v neposlední řadě vybudovat akceschopnou pohraniční a pobřežní stráž EU.¹¹² V kapitole Zahraniční politika se strana vyslovila, že: „*Chceme, aby ČR aktivně prosazovala své zájmy v EU. Zasadíme se o posílení pozice Parlamentu ČR a jeho odborných kapacit i častější využívání tzv. klauzule o subsidiaritě.*“¹¹³ Lidovci se v programu zmiňují také o Brexitu, kdy chtějí při jeho projednávání prosazovat nejlepší podmínky pro export českých podniků a garantovat českým občanům ve Velké Británii stávající práva a kontinuitu vzniklých sociálních nároků. KDU-ČSL opakuje v programu své odmítavé stanovisko vůči možnému přijetí Turecka do EU, kdy strana odmítá rozšiřování EU mimo křesťanský civilizační okruh.¹¹⁴ Dále můžeme v programu najít několik stručných odkazů na Evropské unii jako například snaha lidovců odstranit zbývající obchodní bariery v EU nebo navýšit prostředky pro citlivé plodiny v rozpočtu EU.¹¹⁵

¹¹⁰ *Dáme zemi do pořádku* [online] www.kdu.cz [cit. 14. března 2018] Dostupné na <<https://www.kdu.cz/getattachment/6089d21c-eba3-4e8e-b390-1b922500af73/Volebni-program-pro-volby-do-poslanecke-snemovny-2.aspx>> s. 12.

¹¹¹ Tamtéž s. 11.

¹¹² *ZODPOVĚDNĚ pro společný domov: Řešení pro tři generace a jednu společnou budoucnost České republiky*. [online] www.kdu.cz [cit. 14. března 2018] Dostupné na <<https://www.kdu.cz/getattachment/f3c301fb-b96a-4915-87e4-6ad5713164a3/Volebni-program-2017-2021.aspx>> s. 11-13.

¹¹³ Tamtéž, s. 13.

¹¹⁴ Tamtéž.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 23.

KDU-ČSL jakožto proevropsky zaměřená strana věnovala ve svých volebních programech postupně více kvantitativní tak také kvalitativní dimenzi analýzy volebních program. Jako volební program, který byl nejvíce evropeizován, bychom mohli označit ten z roku 2002, tedy programový dokument vytvoření křesťanskými demokraty společně s US-DEU. Pozdější programy KDU-ČSL nebyly tak moc evropeizované, nicméně stále se strana věnovala určitý prosto evropské integraci a konkrétním politikám Evropské unie jako například otázkou rozšíření Unie o Turecko, institucionálními otázkami nebo prohlubování v obranné politice EU.

5.2 Organizační změny strany

Míra evropeizace v organizační struktuře KDU-ČSL je velmi omezená. Ve stanovách KDU-ČSL přijatých 27. května 2017 najdeme vliv evropeizace pouze ve třech člancích. Na nejvyšší vedení strany neměl integrační proces žádný vliv, tedy žádný z poslanců Evropského parlamentu není součástí nejužšího předsednictva.¹¹⁶ Zástupci křesťanských demokratů v EU jsou zmíněni až v článku 17 a článku 18 ve spojitosti s účastí na celostátním výboru a celostátní konferencí strany.¹¹⁷ Dále můžeme najít dva články, ve kterých je odkaz na Evropskou unii, a to článek 27, jenž definuje, jakým způsobem jsou vybíráni kandidáti do Evropského parlamentu a jak se sestavují kandidátní listiny do EP. Dále ještě je třeba zmínit článek 31, který stanovuje postup jednání klubů v Evropském parlamentu.¹¹⁸

¹¹⁶ *Stanovy KDU-ČSL* [online] www.kdu.cz [cit. 14. března 2018] Dostupné na <https://www.kdu.cz/getattachment/O-nas/Dokumenty/Stanovy/Stanovy-KDU-CSL_2017.pdf.aspx> s. 9.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 10-11.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 21.

6. TOP 09

TOP 09 je politické uskupení, jehož název se skládá ze slov Tradice, Odpovědnost, Prosperita a rok jejího založení. Založena byla Miroslavem Kalouskem, který byl do té doby členem KDU-ČSL. Spolu s ním přešla řada lidí právě z KDU-ČSL do nově vzniklé TOP 09. Před svým oficiálním vznikem strana ještě uzavřela partnerství s hnutím Starostové a nezávislí, kteří kandidovali na kandidátní listině TOP 09 ve volbách v roce 2010 a 2013. TOP 09 se profilovala jako konzervativní pravicová proevropská strana usilující o vyrovnané hospodaření státu. Politika strany dokázala v prvních parlamentních volbách úspěšně oslovit české voliče a strana se stala v roce 2010 třetí nejsilnější stranou v Poslanecké sněmovně. V letech 2010 až 2013 byla TOP 09 ve vládě spolu s ODS a Věci veřejnými. V předčasných parlamentních volbách v roce 2013 strana nenávázala na svůj předchozí úspěch a skončila v opozici.¹¹⁹ V posledních volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2017 TOP 09 kandidovala samostatně bez podpory starostů a nezávislých a volby dopadly pro stranu velkým neúspěchem, když se ze svými 5,31% hlasy téměř nedostali do Poslanecké sněmovny.

TOP 09 se ve svých programových dokumentech profiluje jako liberální prozápadní strana, která se staví proti střetávání politiky a velkého byznysu. Strana odmítá bobtnající stát a staví se za střední třídu, pro kterou chce vytvořit moderní stát, ve kterém bude maximální prostor k rozvoji ekonomických, společenských a kulturních aktivit. Co se týká postoje k zahraniční politice tak strana chce být pevnou součástí západní Evropy a součástí Evropské unie a být jejím aktivním a odpovědným členem.¹²⁰

6.1 Změny v programatice strany

Do parlamentních voleb v roce 2010 vytvořila TOP 09 programový dokumentem nazvaný *Odpovědní jdou s námi*, jehož obsah vycházel z původně sestavovaného volebního programu pro předčasné parlamentní volby v roce 2009. Volební program byl rozdělen na 10 kapitol, přičemž Evropské unii bylo nejvíce prostoru věnováno v kapitole Zahraniční politika, ve které strana deklaruje: „*Evropskou unii považuje vláda za záruku existence českého státu v Evropě. EU přinesla Evropě mír a prosperitu. Vláda se k evropské integraci staví vstřícně. Lisabonská smlouva pro ni poskytuje dostatečný rámec. Vláda bude podporovat rozšiřování EU zejména na západním Balkánu. Bude dbát na to, aby nové členské země vstoupily pouze*

¹¹⁹ MAREK, Dan, BAUN, Michael. *Česká republika a Evropská unie*. Brno: Barrister & Principal, 2010, s. 64.

¹²⁰ *Úspěšná země – odolná společnost* [online] www.top09.cz [cit. 16. března 2018] Dostupné na <https://www.top09.cz/files/soubory/volebni-program-2017-do-poslanecke-snemovny_1717.pdf> s. 3.

poté, kdy budou splňovat všechny podmínky vstupu. Chceme, aby jim ČR byla v tomto procesu nápomocná a aby nabídla vlastní zkušenosti.¹²¹ Dále se strana zmiňuje ve svém programu k otázce eura, pro které chce po dohodě s opozicí stanovit pevný termín, k jehož splnění zaměří všechny nezbytné organizační i legislativní kroky.¹²² Prvním volebním programem TOP 09 je poměrně velké zklamání, jelikož v něm najdeme poměrně málo zmínek o Evropské unii a taktéž v kvalitativní rovině si strana nedala moc práce, aby definovala své pozice vůči jednotlivým evropským politikám. Výjimku tvoří v programu pozice strany ke Společné zahraniční a bezpečnostní politice Unie.

Volební program TOP 09 pro předčasné volby do Poslanecké sněmovny v roce 2013, nesl název *Víme, kam jdeme*. Program je rozdělen na 12 kapitol a evropská integrace je součástí kapitoly Zahraniční politika, ve které se strana reprezentuje proevropsky a deklaruje, že národní zájmy prosadíme mnohem lépe v těsném partnerství v Evropské unii. Dále v kapitole zopakovala svou podporu postupného rozšiřování Unie, když stát splní všechny podmínky. Zejména TOP 09 podporuje přístup státu Západního Balkánu.¹²³ Dále hodně zmínek o Evropské unii můžeme nalézt v kapitole Hospodářská politika, ve které se strana zavazuje, že vyvine maximální úsilí k tomu, aby se Česká republika připojila k Evropské finanční dohodě. K otázce eura se strana v téže kapitole vyslovuje, že přijetí by přineslo více užitku než nákladů a chce prosazovat, aby přijetí bylo stanoveno na roky 2018-2020.¹²⁴ TOP 09 se z pohledu kvantitativní i kvalitativní dimenze volebních programů mírně polepšila oproti svému prvnímu volebnímu programu. V programu můžeme najít více zmínek a taktéž se strana zabývala více jednotlivými politikami a výzvám EU.

Do zatím posledních voleb do Poslanecké sněmovny v roce 2017 šla TOP 09 s programem pojmenovaným *Úspěšná země – odolná společnost*. Dokument je rozdělen na 9 kapitol a nejvíce se o Evropské unii můžeme dočíst v kapitole Bezpečí a zahraniční politika, respektive v podkapitole Evropská unie jsme my. V této kapitole strana deklaruje: „V dnešním světě pro nás EU představuje klíčovou podmínku pro zajištění kvalitního a bezpečného života všech občanů. Budeme jasně vystupovat proti lehkomyšlnému vyvolávání diskusí o „czexitu“ a i vzhledem k naší historické zkušenosti připomínat, že odvrácení se od Západu znamená přiblížení k Východu. TOP 09 je stranou dlouhodobě a důkladně se

¹²¹ *Odpovědní jdou s námi* [online] www.top09.cz [cit. 16. března 2018] Dostupné na <<https://www.top09.cz/proc-nas-volit/volebni-program/archiv/volebni-program-2010/02-zahranicni-politika-1352.html>> s. 14-15.

¹²² Tamtéž, s. 8.

¹²³ *Víme, kam jdeme* [online] www.top09.cz [cit. 18. března 2018] Dostupné na <https://www.top09.cz/files/soubory/volebni-program-2013-do-poslanecke-snemovny_894.pdf> s. 24.

¹²⁴ Tamtéž s. 21.

zabývající evropskou integrací, a tudíž chápeme, jaký význam má EU pro nás i pro budoucnost Evropy.¹²⁵ TOP 09 v programovém dokumentu požaduje, aby došlo ke snížení výdajů na zemědělskou politiku ve prospěch zahraniční a bezpečnostní politiky.¹²⁶ Dále se strana opět vyslovuje pro co nejrychlejší vstup do eurozóny: „Zavedení eura posílí stabilitu naší ekonomiky, odstraní kurzová rizika a transakční náklady našich exportérů a zvýší konkurenceschopnost našich firem. To přispěje k rychlejšímu růstu mezd. Vyšší konkurence na trhu a posílení transparency cen je dalším přínosem eura pro naše občany.“¹²⁷ TOP 09 se v programu dotýká také tématu migrační krize, kterou může řešit úspěšně jen Evropská unie a to pomocí společné kontroly vnějších hranic Společnou pohraniční a pobřežní stráží a za pomoci rozvoje Schengenského informačního systému. Strana se také vyslovila, že bude podporovat členské státy EU, které nebudou migraci zvládat.¹²⁸

Strana se ve svých volebních dokumentech jednoznačně profiluje jako proevropsky smýšlející. Ve třech volebních programech TOP 09 do Poslanecké sněmovny můžeme spatřovat určitý kladný vývoj prostoru věnovanému Evropské unii a jejím politikám. K největšímu naplnění kvantitativní i kvalitativní dimenze analýzy volebních programů došlo ve volebním programu z roku 2017. Nejenže TOP 09 v tomto programu věnuje největší prostor evropským otázkám, když dokument obsahuje i samostatnou kapitolu, ale také se strana vyjadřuje poměrně rozsáhle k jednotlivým politikám a aktuálnímu vývoji unie. Příkladem může být podpora dalšího rozšiřování nebo postoj strany k posílení evropské spolupráce v oblasti zahraniční a bezpečnostní politiky.

6.2 Organizační změny strany

Ve stanovách TOP 09 je znatelný vliv evropské integrace, když hned ve druhém článku programových zásad a cílů stojí, že TOP 09 usiluje o to, aby Česká republika byla respektovaným členem Evropské unie, která bude mít silný hlas v globálním světě.¹²⁹ Na dopad evropské integrace lze dále narazit v článku 10, zabývající se Výkonným výborem TOP 09, který má za svou pravomoc navrhnout kandidáty do Evropského parlamentu. Tento článek stanovuje, že členem výkonného výboru stává automaticky mimo jiné také poslanec

¹²⁵ *Úspěšná země – odolná společnost* [online] www.top09.cz [cit. 18. března 2018] Dostupné na <<https://www.top09.cz/proc-nas-volit/volebni-program/volebni-program-2017/3-bezpeci-a-zahranicni-politika-22528.html#eu>> s. 16.

¹²⁶ Tamtéž, s. 17.

¹²⁷ Tamtéž, s. 27.

¹²⁸ Tamtéž, s. 17-18.

¹²⁹ *Stanovy TOP 09* [online] www.top09.cz [cit. 18. března 2018] Dostupné na <https://www.top09.cz/files/soubory/stanovy-politicke-strany-top-09_38.pdf> s. 1.

Evropského parlamentu.¹³⁰ Dále se podle článku 11 stává členem Předsednictva strany vedoucího národní delegace v poslaneckém klubu Evropského parlamentu.¹³¹

¹³⁰ *Stanovy TOP 09* [online] www.top09.cz [cit. 18. března 2018] Dostupné na <https://www.top09.cz/files/soubory/stanovy-politicke-strany-top-09_38.pdf> s. 10

¹³¹ Tamtéž s. 11.

Závěr

Hlavním cílem předložené diplomové práce bylo zjistit, jaký vliv měl vstup České republiky do Evropské unie na vybrané politické strany. Politické strany byly vybírány podle splnění stanoveného kritéria, kterým bylo překročení 5 % uzavírací klauzule ve třech po sobě jdoucích volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR. Toto kritérium splňovalo celkem pět politických stran, konkrétně ČSSD, ODS, KSČM, KDU-ČSL a TOP 09. Na základě stanoveného cíle byly autorem určené následující výzkumné otázky: *Dochází v případě parlamentních voleb k pronikání evropské tematiky do volebních programů politických stran? Je otázka evropské integrace klíčová ve stranických a programových materiálech?*

Jako teoretické východisko práce byl autorem vybrán koncept teorie evropeizace Roberta Ladrecha, konkrétně si autor vybral pro potřeby výzkumu dvě oblasti, ve kterých je možno evropeizaci politických stran zkoumat. Jedná se o oblast změny volebních programů a změny v organizační struktuře. Na základě studia teorie evropeizace a konceptu Roberta Ladrecha byla stanovena tato hypotéza: *„Čím déle je Česká republika členem EU, tím více narůstá prostor ve volebních programech, který je věnovaný tématům spjatých s EU. Po studiu volebních programů a stanov vybraných stran stanovuje autor tyto závěry.*

Nejvíce prostoru práce je věnováno s ohledem na výzkumnou otázku oblasti evropeizace volebních programu. Zkoumaný vliv evropeizace je u změny programatiky stran poměrně značný a to zejména u stran, které byly součástí stranického systému před vstupem České republiky do Evropské unie. Tyto politické strany, s výjimkou KSČM, od počátku zkoumaného období ve svých volebních programech kladly důraz na „Návrat do Evropy“. Členství v EU bylo chápáno jako záruka ekonomické a politické stability. Postupné přibližování se rozhodnutí o vstupu do EU, které proběhlo referendem, mělo za následek rozšíření diskuze o EU mezi širší veřejnost, což vedlo k nárůstu prostoru věnovanému evropské integraci ve volebních programech politických stran, které se začaly ideologicky vymezovat k evropské problematice.

U ČSSD docházelo od roku 1992 k postupnému nárůstu jak prostoru věnovanému EU, tak vymezování se k jednotlivým politikám Unie. Výjimku tvoří volební program z roku 2002, ve kterém se ČSSD na rozdíl od KDU-ČSL a KSČM věnovala velice málo prostoru evropským otázkám. Přesto byla ČSSD již od samého počátku přístupových rozhovoru jednoznačným podporovatelem evropské integrace a je jim stále. ČSSD pravidelně věnuje část svého volebního programu svým postojům k Unii a velmi často a opakovaně zmiňuje ve

spojení s EU stejně jako u ostatních zkoumaných politických stran zemědělskou politiku, kdy všechny strany podporují hájení zájmů českých zemědělců.

Co se týče ODS, taku u ní můžeme od volebního programu z roku 1996 pozorovat podporu mezivládního přístup integrace, a pravidelně v dalších volebních programech v otázkách spojených s EU na své stanovisko upozorňuje. I přes kritiku rozšiřování pravomocí Unie, se strana chovala pragmaticky a členství v Evropské unii podpořila. Ve volebních programech ODS stejně jako u ČSSD docházelo k nárůstu kvantitativní dimenze volebních programů a taktéž lze postupem času pozorovat podrobnější formulaci svých postojů vůči EU, i vzhledem k tomu, že za nejpracovitější volební program můžeme považovat ten poslední z roku 2017, ke kterému strana vypracovala ještě samostatný dokument s pozicí ODS k EU.

Evropeizace volebních programů KDU-ČSL je patrná již od roku 1992, kdy křesťanští demokraté věnovali více a více prostoru EU ve svých volebních programech a nebylo výjimkou, že evropské integraci byla věnována samostatná kapitola. Lidovci byli po celou dobu zkoumání velice proevropští a lze u nich pozorovat podporu prohloubení integrace a rozšiřování Unie. Ovšem k otázce rozšíření členských států EU o Turecko, se KDU-ČSL stavěla negativně, čímž se názorově rozcházela s ODS, která členství podporovala.

KSČM věnovala Evropské unii největší prostor ve volebním programu z roku 2002, když se v něm poměrně široce věnuje rizikům souvisejícím se vstupem a definuje požadavky spojená s členstvím v EU. Rozměr, který v tomto volebním programu KSČM Evropské unii věnovala, je v rámci všech jejích zkoumaných programů výjimka. Můžeme proto konstatovat, že komunisté se ve svých volebních programech soustřeďují zejména na domácí politická témata a otázky spojené s EU nejsou pro stranu tak podstatné. Omezený vliv evropeizace volebního programu KSČM je poměrně logický s ohledem na ideologii této strany.

Nejmladší zkoumanou stranu TOP 09 lze hodnotit poměrně obtížně z důvodu krátkého časového úseku, po který byla zkoumána. Nicméně je u TOP 09 i přes první volební program z roku 2010, ve kterém se Evropské unii věnuje poměrně stručně, vidět nárůst prostoru který strana věnuje EU a jejím jednotlivým politikám. TOP 09 jakožto proevropská strana klade ve svých volebních programech důraz na přijetí eura, které chce jako jediná strana co nejdříve přijmout. ČSSD a KDU-ČSL, byly od vstupu do EU velkými zastánci co nejrychlejšího přijetí eura jako platidla v ČR. Avšak po ekonomické krizi a problémům Řecka tyto strany ve svých volebních programech od podpory přijetí eura lehce ustoupily a používají nejednoznačný termín, že euro by mělo být v ČR zavedeno, až to bude ekonomicky výhodné.

Politické strany, které vznikly před vstupem ČR do EU, musely provést změny v organizační struktuře, když své stanovy přizpůsobily novým podmínkám vzniklých v důsledku členství v EU. Tyto strany upravily své stanovy, aby mohly sestavit kandidátní listiny pro volby do Evropského parlamentu a měly pro tyto nové evropské poslance upraveno postavení a způsob ustavování do svých orgánů. Téměř neexistující dopad evropeizace v organizaci strany je nejvíce patrný u KSČM, jejichž poslanci Evropského parlamentu nedisponují žádnými mimořádnými pravomocemi oproti ostatním běžným členům strany. U KDU-ČSL můžeme pozorovat omezený dopad evropeizace na sféru organizace strany. Podle stanov křesťanských demokratů mají poslanci EP zajištěné určité místo v domácí stranické struktuře, ale toto místo není zásadní pro chod strany a ani nejsou součástí užšího vedení. Největší vliv evropeizace v oblasti organizace strany se projevuje u ODS, ČSSD a TOP 09. V těchto politických stranách se vedoucí národní delegace v poslaneckém klubu Evropského parlamentu stávají automaticky členy Předsednictva strany. U ODS je vliv ještě o něco vyšší když se poslanec Evropského parlamentu zvoleného za ODS stává automaticky členem Kongresu, který je nejvyšším orgánem strany.

Na základě výše uvedeného autor považuje hypotézu práce za částečně potvrzenou. Strany věnovaly po srovnání volebních programů více prostoru tématům spojených s Unii až po vstupu v roce 2004. Vlivem členství se začal ve volebních programech postupně rozšiřovat prostor spojený s evropskou integrací a strany se více zaměřily na formulaci postojů k politikám EU a jednotlivým problémům, kterými EU procházela. Výjimku v nárůstu prostoru věnovaném Unii ve volebních programech prezentuje KSČM, která se evropské integraci věnuje velmi stručně. Důvodem proč tomu tak u KSČM je již výše glosován. K výzkumným otázkám lze konstatovat, že i když u většiny zkoumaných stran dochází k nárůstu prostoru, který je věnovaný evropské integraci, tak přesto hlavní pozornost je ve volebních programech stále poskytována národním tématům, které jsou pro politické strany důležitější.

Závěrem lze říci, že evropeizace se nejvíce projevuje ve volebních programech politických stran. V oblasti organizace politických stran je vliv spíše omezený. Vzhledem k poměrně krátkému členství České republiky v Evropské unii nebude vliv evropeizace u nás tak vysoký jako v dlouholetých členských státech EU, proto by bylo určitě zajímavé, kdyby byl výzkum vlivu členství v EU prováděn ještě v mnohem delším časovém období.

Seznam použitých zdrojů

Monografie

FEATHERSTONE, Kevin. In the Name of Europe. In FEATHERSTONE Kevin, RADAELLI Claudio (ed.) *The Politics of Europeanization*. New York: Oxford University Press, 2003. 320 s.

FIALA, Petr, MIKŠ, Frantisek. *Česká konservativní a liberální politika: sborník desátému výročí založení revue Proglas*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2000. 441 s.

FIALA, Petr a kol. *Evropeizace zájmů: politické strany a zájmové skupiny v České republice*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009. 373 s.

HAVLÍK, Vlastimil. *České politické strany a evropská integrace: evropeizace, evropanství, euroskepticismus?*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009. 200 s.

HLOUŠEK, Vít, PŠEJA, Pavel. Evropeizace politických stran v České republice. In FIALA, Petr (ed.) *Evropeizace zájmů: Politické strany a zájmové skupiny v České republice*. Brno: Mezinárodní politický ústav Masarykovy univerzity, 2009, s. 157-206.

KOŘAN, Michal. Jednopřípadová studie. 2008. In DRULÁK, Petr (ed.) *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, 2008, 336 s.

MAREK, Dan, BAUN, Michael. *Česká republika a Evropská unie*. Brno: Barrister & Principal, 2010. 228 s.

PETŘÍK, Jaroslav. Postoj politických stran k EU ve volební kampani 2002 – Česká republika. in Jakub Šedo (ed.) *Evropská otázka ve volebních kampaních*. Brno: Mezinárodní politologický ústav, 2003, s. 11-37.

SARTORI, Giovanni. *Strany a stranické systémy: schéma pro analýzu*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005. 466 s.

Odborné články

DÜRR, Jakub, MAREK, Dan, ŠARADÍN, Pavel. Europeizace české politické scény-politické strany a referendum o přistoupení k Evropské unii. *Mezinárodní vztahy*, 2004, roč. 39, č.1, s. 27-49.

HAVLÍK, Vlastimil. VALTEROVÁ, Aneta. Evropeizace českých politických stran: aplikace Ladrechova konceptu. *Slovenská politologická revue*, 2007, roč. 7, č. 4, s. 77-103.

HLOUŠEK, Vít. Proces europeizace a politické strany v kandidátských zemích. *Sociální studia*, 2004, roč. 1, č. 1, s. 91-108.

LADRECH, Robert. Europeanization of domestic politics and institutions: The case of France. *Journal of Common Market Studies*, 1994, roč. 32, č.1, s. 69-88.

LADRECH, Robert. Europeanization and political parties. *Party politics*, 2002, roč. 8, č. 4, s. 389-403.

MAIR, Peter. The Limited Impact of Europe on National Party Systems. *West European Politics*, 2000, roč. 23, č. 4, s. 27-51.

OLSEN, P. Johan. Many Faces of Europeanization. *Journal of Common Market Studies*, 2002, roč. 15, č. 5, s. 921-952.

ZEMANOVÁ, Štěpánka. 2007. Výzkum europeizace – aktuální problémy a perspektivy. *Mezinárodní vztahy*, 2007, roč. 42, č. 1, s. 29-51.

Internetové zdroje

HAVLÍK, Vlastimil, PŠEJA, Pavel. *Evropeizace jako předmět výzkumu v sociálních vědách*. [online] Masarykova univerzita. [cit. 10. ledna 2018] Dostupné z: <<http://socstudia.fss.muni.cz/dokumenty/080303135022.pdf>>

LADRECH, Robert. *Europeanization and Political Parties: Towards a Framework for*

Analysis. [online] Working paper 7. Keele European Parties Research Unit. 2001 [cit. 15. ledna 2018] Dostupné z: <[https://www.keele.ac.uk/media/keeleuniversity/group/kepru/KEP RU%20WP%207.pdf](https://www.keele.ac.uk/media/keeleuniversity/group/kepru/KEP%20RU%20WP%207.pdf)>

RADAELLI, Claudio. Whither Europeanization? Concept Stretching and Substantive Change. *European Integration Online Papers* 2000. roč. 4, č. 8. [cit. 15. Června 2016] Dostupné z: <<http://eiop.or.at/eiop/pdf/2000-008.pdf>>

Programové dokumenty a další oficiální dokumenty politických stran

#volím_pravici [online] www.ods.cz [cit. 7. března 2018] Dostupné na <<https://www.ods.cz/docs/programy/volebni-program-2013.pdf>>

Člověk na prvním místě. [online] www.cssd.cz [cit. 24. února 2018] Dostupné na <https://www.cssd.cz/data/files/volebni_program_2002.pdf>

Dáme věci do pořádku [online] www.kdu.cz [cit. 12. března 2018] Dostupné na <<https://www.kdu.cz/getattachment/4e1a137b-966e-403b-a137-164b3e267513/Volebni-program-2012.aspx>>

Dobrá země pro život [online]. [cssd.cz](http://www.cssd.cz), [cit. 18. února 2018]. Dostupné na <<https://www.cssd.cz/data/files/program-210x210-seda.pdf>>

Hlavu vzhůru [online] www.ods.cz [cit. 4. března 2018] Dostupné na <https://www.ods.cz/docs/programy/program_1998.pdf>

Jistoty a prosperita. [online] www.cssd.cz [cit. 24. února 2018] Dostupné na <<https://www.cssd.cz/data/files/volebni-program-2006.pdf>>

Jsme váš hlas! [online] www.kscm.cz [cit. 10. března 2018] Dostupné na <<http://old.kscm.cz/politika-kscm/volebni-program>>

Klidná síla [online] www.kdu.cz [cit. 13. března 2018] Dostupné na <<https://www.kdu.cz/getattachment/6df00e14-9945-42ca-bce3-470b6b143390/Volebni-program-2006-2010.ax>>

Lidskost proti sobectví [online] www.cssd.cz [cit. 23. února 2018] Dostupné na <https://www.cssd.cz/data/files/volebni_program_lidskost_sobectvi_1996.pdf>

Odpovědní jdou s námi [online] www.top09.cz [cit. 16. března 2018] Dostupné na <<https://www.top09.cz/proc-nas-volit/volebni-program/archiv/volebni-program-2010/02-zahranicni-politika-1352.html>>

ODS volí [online] www.ods.cz [cit. 5. března 2018] Dostupné na <https://www.ods.cz/docs/programy/program_2002.pdf>

Politický program ODS [online] www.ods.cz [cit. 4. března 2018] Dostupné na <<https://www.ods.cz/docs/programy/politicky-program-ODS-1995.pdf>>

Prosadíme dobře fungující stát. [online] www.cssd.cz [cit. 2. března 2018] Dostupné na <http://www.cssd.cz/data/files/volebni_program.pdf>

Průvodce politikou KDU-ČSL [online] www.kdu.cz [cit. 11. března 2018] Dostupné na <<https://www.kdu.cz/getattachment/8bf85d80-1c85-4925-9119-2e33c34d184b/Volebni-program-1992.aspx>>

Průvodce politikou KDU-ČSL [online] www.kdu.cz [cit. 11. března 2018] Dostupné na <<https://www.kdu.cz/getattachment/46bca2ed-bc0d-40ee-9783-45358d72fbd3/Volebni-program-1998.aspx>>

Průvodce politikou KDU-ČSL: Klidná síla – jistota, bezpečí [online] www.kdu.cz [cit. 11. března 2018] Dostupné na <<https://www.kdu.cz/getattachment/42a31ce4-25ec-426e-a629-f2e097124267/Pruvodce-politikou-KDU-CSL.aspx>>

Řešení, která pomáhají [online] www.ods.cz [cit. 6. března 2018] Dostupné na <<https://www.ods.cz/docs/programy/volebni-program2010.pdf>>

Silné Česko v Evropě 21. století [online] www.ods.cz [cit. 7. března 2018] Dostupné na <https://www.ods.cz/docs/volby2017/silne_cesko_v_evrope_21_stoleti.pdf>

Silný program pro silné Česko. [online] www.ods.cz [cit. 4. března 2018] Dostupné na <<http://www.ods.cz/docs/volby2017/Program-ODS-2017-web.pdf>>

Společně pro lepší život [online] www.ods.cz [cit. 6. března 2018] Dostupné na <https://www.ods.cz/docs/programy/program_2006.pdf> s. 54

Společně s Vámi pro lepší budoucnost [online] www.cssd.cz [cit. 24. února 2018] Dostupné na <<https://www.cssd.cz/data/files/2000-volebni-program-a-prohlaseni-vlady-1998-tisk.pdf>>

Stanovy ČSSD [online] www.cssd.cz [cit. 3. března 2018] Dostupné na <<https://www.cssd.cz/data/files/aktualni-standovy.pdf>>

Stanovy KDU-ČSL [online] www.kdu.cz [cit. 14. března 2018] Dostupné na <https://www.kdu.cz/getattachment/O-nas/Dokumenty/Stanovy/Stanovy-KDU-CSL_2017.pdf.aspx>

Stanovy KSCM [online] www.kscm.cz [cit. 11. března 2018] Dostupné na <https://www.kscm.cz/sites/default/files/soubory/Stanovy/standovy_kscm_2016.pdf>

Stanovy ODS [online] www.ods.cz [cit. 7. března 2018] Dostupné na <<https://moje.ods.cz/standovy>>

Stanovy TOP 09 [online] www.top09.cz [cit. 18. března 2018] Dostupné na <https://www.top09.cz/files/soubory/standovy-politicke-strany-top-09_38.pdf>

Svoboda a prosperita [online] www.ods.cz [cit. 4. března 2018] Dostupné na <https://www.ods.cz/docs/programy/program_1992.pdf>

Úspěšná země – odolná společnost [online] www.top09.cz [cit. 16. března 2018] Dostupné na <https://www.top09.cz/files/soubory/volebni-program-2017-do-poslanecke-snemovny_1717.pdf>

Víme, kam jdeme [online] www.top09.cz [cit. 18. března 2018] Dostupné na <https://www.top09.cz/files/soubory/volebni-program-2013-do-poslanecke-snemovny_894.pdf>

Volební program 1992-1996: co chtějí komunisté? [online] www.kscm.cz [cit. 15. března 2018] Dostupné na <<http://old.kscm.cz/politika-kscm/volebni-program>>

Volební program 1996-1998: socialismus-šance pro budoucnost [online] www.kscm.cz [cit. 9. března 2018] Dostupné na <<http://old.kscm.cz/politika-kscm/volebni-program>>

Volební program 1998-2002: jiní o lidech, my s lidmi [online] www.kscm.cz [cit. 9. března 2018] Dostupné z <<http://old.kscm.cz/politika-kscm/volebni-program>>

Volební program 2002-2006: s lidmi pro lidi [online] www.kscm.cz [cit. 10. března 2018] Dostupné na <<http://old.kscm.cz/politika-kscm/volebni-program>>

Volební program 2006-2010: volební program Komunistické strany Čech a Moravy na období 2006 – 2010 lidi [online] www.kscm.cz [cit. 10. března 2018] Dostupné na <<http://old.kscm.cz/politika-kscm/volebni-program>>

Volební program 2010-2014: otevřený volební program KSČM pro volby do PS PČR 2010. [online] www.kscm.cz [cit. 10. března 2018] Dostupné na <<http://old.kscm.cz/politika-kscm/volebni-program>>

Volební program 2013-2017: program pro budoucnost [online] www.kscm.cz [cit. 10. března 2018] Dostupné na <<http://old.kscm.cz/politika-kscm/volebni-program>>

Volební program Československé sociální demokracie [online]. cssd.cz, [cit. 23. února 2018]. Dostupné na <https://www.cssd.cz/data/files/volebni_program_1992.pdf>

Volební program ODS pro Parlamentní volby 1996. [online] www.ods.cz [cit. 4. března 2018]. Dostupné na <http://www.ods.cz/docs/programy/program_1996.pdf>

ZAHRADIL, Jan a kol. *Manifest českého eurorealismu* [online] www.ods.cz, [cit. 27. března 2018] Dostupné na: <<http://web.ods.cz/docs/dokumenty/zahradil-manifest.pdf>>

Změny a naděje. [online] www.cssd.cz [cit. 2. března 2018] Dostupné na <http://www.cssd.cz/data/files/volebni_program_velky2010.pdf>

ZODPOVĚDNĚ pro společný domov: Řešení pro tři generace a jednu společnou budoucnost České republiky. [online] www.kdu.cz [cit. 14. března 2018] Dostupné na <https://www.kdu.cz/getattachment/f3c301fb-b96a-4915-87e4-6ad5713164a3/Volebni-program-2017-2021.aspx>>

Abstrakt

Diplomová práce *Evropeizace českých politických stran* se zabývá vybranými politickými stranami (Česká strana sociálně demokratická (ČSSD), Občanská demokratická strana (ODS), Komunistická strana Čech a Moravy (KSČM), Křesťanská a demokratická unie - Československá strana lidová (KDU-ČSL) a TOP 09. Pro zkoumání daného tématu, byla zvolena teorie evropeizace Roberta Ladrecha a dvě jeho oblasti, v nichž je možné zkoumat evropeizace politických stran. Jedná se o změny v programatice strany a změny v organizační struktuře.

Práce je rozdělena na dvě hlavní části. První část se zabývá teorií evropeizace, jejími základními teoretickými přístupy a poté je představen koncept evropeizace podle R. Ladrecha. V analytické části je prostor věnován zkoumání programatiky vybraných politických stran a změnám v jejich organizační struktuře. V závěru budou zodpovězeny výzkumné otázky a potvrzena, nebo vyvrácena hypotéza této práce stanovená v úvodu.

Klíčová slova

Evropeizace, Česká republika, Evropská unie, volební programy, české politické strany, organizační struktura strany

Abstract

The master thesis *Europeanization The Czech Republic political parties* focuses on selected Czech political parties (CSSD), the Civic Democratic Party (ODS), the Communist Party of Bohemia and Moravia (KSČM), the Christian and Democratic Union - Czechoslovak People's Party (KDU-ČSL) and TOP 09. To explore the subject, the theory of Europeanization of Robert Ladrech and two of his fields was chosen to examine the Europeanization of political parties. These are changes in party programming and changes in organizational structure.

The thesis is divided in two main chapter. The first one deals with the theory of Europeanization, its basic theoretical approaches and then introduces the concept of Europeanization according to R. Ladrech. In the analytical part, space is devoted to examining the programmatics of selected political parties and changes in their organizational structure. In conclusion, the research questions will be answered and confirmed or refuted the hypothesis of this work as stated in the introduction.

Key words

Europeanization, Czech Republic, European Union, electoral programs, Czech political parties, organizational structure of the party